

SOYBAĞININ REDDİ DAVASINDA HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRENİN HAKLI SEBEPLE UZAMASI*

Dr. Öğr. Üyesi Tülay AYDIN ÜNVER**

Öz

Babalık karineleri uyarınca koca ve çocuk arasında kurulmuş olan soybağının, kural olarak koca ve çocuk tarafından, bazı şartların gerçekleşmesi halinde de kanun hükmünde belirtilen kişiler tarafından reddedilmesi mümkündür. Koca açısından hak düşürücü süre çocuğun doğumunu ve baba olmadığını ya da ananın gebe kaldığı sırada bir başka erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıldır. Çocuk açısından hak düşürücü süre ise ergin olduğu tarihten başlayarak bir yıldır. Hak düşürücü süre geçtikten sonra soybağının reddi davasının reddedilmesi gerekirken, bu sürenin haklı sebeple uzaması mümkündür. Zira gecikmenin haklı nedene dayanması halinde bir yıllık sürenin bu sebebin ortadan kalktığı tarihten itibaren işlemeye başlayacağı kabul edilmiştir. Bu çalışmada soybağının reddi davasında hak düşürücü sürenin uzamasını sağlayan haklı sebeplerin neler olduğu, hangi hallerde haklı sebep kavramına başvurulamayacağı ve haklı sebep halinde uzama süresinin ne olması gerektiği öğretideki görüşler ve Yargıtay kararları ışığında değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Soybağı, soybağının reddi, hak düşürücü süre, haklı sebep, nüfus kaydının düzeltilmesi.

Extension of the Peremptory Time Limit for Justified Reason in the Denial of Paternity Lawsuit

Abstract

The paternity established between the husband and the child in accordance with the presumptions of paternity can be denied by the husband and the child as a rule. Additionally, the paternity can be denied by the other

* Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 02.03.2021 - Kabul Edildiği Tarih: 10.12.2021

** İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı, tulaydin@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9670-3055

DOI: 10.17932/IAU.HFD.2015.018/hfd_v08i1003

people determined by law if certain conditions are met. For the husband, the peremptory time limit is one year. It starts from learning of the child's birth and the fact that he is not the father or that another man had sexual intercourse with the mother around the date of the conception. The peremptory time limit for the child is one year starting from attaining the age of majority. The lawsuit for denial of paternity should be rejected, if the peremptory time limit has passed. On the other hand, this period may be extended for justified reason because, if the delay is based on a justified reason, it is accepted that the one-year period will start to run from the date this reason disappears. In this study, the justified reasons in the denial of paternity lawsuit have been scrutinised in the light of the views in doctrine and the Supreme Court decisions. Additionally, the cases in which the concept of justified reason cannot be applied and what the extension period in the presence of justified reason have been evaluated in this study.

Keywords: *Paternity, denial of paternity, peremptory time limit, justified reason, rectification of register.*

Giriş

Çocuk ile ana ve babası arasında soybağının kurulması TMK m.282'de düzenlenmiştir. Söz konusu hüküm dikkate alındığında çocuk ile ana ve babası arasındaki soybağının ya kan bağına bulunması ya da evlat edinme ilişkisi yoluyla kurulabileceği anlaşılmaktadır.

Çocuk ile anası arasında kan bağına dayanan soybağı doğumla kurulur (TMK m.282 I)¹. “Çocuğu doğuran kadın anadır (*mater semper certa est*)”

¹ Tıptaki gelişmeler uyarınca, günümüzde ana ile soybağı ilişkisinin doğumla kurulacağına ilişkin TMK m.282 I hükmünün mutlak bir hüküm olarak kabul edilmesi tartışılmaktadır. Özellikle taşıyıcı annelik veya ikame annelik uygulamaları nedeniyle çocuğu doğuran kadın ile çocuğun genlerini taşıdığı kadın farklı olabilmektedir. Bu hallerde hangi anneye hukuken üstünlük tanınması gerektiği öğretilerde tartışmalıdır. Öğretilerdeki görüşler ve tartışmalar için bkz. SEROZAN, Rona: Çocuk Hukuku, İstanbul 2005, s. 165 vd.; ACABEY, Mehmet Beşir: Soybağı-Kurulması, Genel Olarak Sonuçları, Özellikle Evlilik Dışı Doğan Çocukların Mirasçılığı, İzmir 2002, s. 200 vd.; NOMER, Hâluk Nami: “Sunî Döllenme Dolayısıyla Ortaya Çıkabilecek Nesep Problemleri”, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 562 vd.; BAYGIN, Cem: Soybağı Hukuku, İstanbul 2010, s. 16 vd.; aynı yazar, “Kan Bağına Dayanan Soybağı”, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, 2002, C: VI, S: 1-4, s. 257-258; ŞİPKA, Şükran / GENÇ ARIDEMİR, Arzu: “4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'na Göre Soybağının Kurulması ve Hükümleri”, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2003/1, İstanbul, s. 151-153; ÖZDEMİR, Hayrunnisa/RUHİ, Ahmet Cemal: Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları, İstanbul 2016, s. 796 vd.; AKBIYIK, Cem: “Anayasa Mahkemesinin Soybağı Hukuku Alanındaki Kararlarının Toplu Bir Değerlendirilmesi”, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2012/1, s. 206-207; BAYSAL, Başak: “Çocuğun Kökenini Öğrenme Hakkı”, Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, Cilt I, İstanbul 2010, s. 516 vd.; AYDIN ÜNVER, Tülay/DURSUN KARAAHMETOĞLU, Şeyda: “Ana ile Kurulan Soybağının Reddi”, Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk, Cilt 1, Ed. Zeynep Özlem Üskül Engin, İstanbul 2019, s. 322 vd.; TURGUT, Cemile: Yapay Döllenme, Taşyıcı Annelik ve Soybağına İlişkin Hukuki Sorunlar, İstanbul 2016, s. 115 vd.; YAKUPPUR, Sendi: “İleri Teknoloji Kullanılarak Gerçekleştirilen Taşyıcı Annelik”, Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk, Cilt 1, Ed. Zeynep Özlem Üskül Engin, İstanbul 2019, s. 286 vd.; İsviçre Hukukunda bkz. TUOR, Peter/SCHNYDER, Bernhard/SCHMID, Jörg/ JUNGO, Alexandra: Das Schweizerische Zivilgesetzbuch, 14. Auflage,

karinesi uyarınca doğum olayı ile birlikte, çocuk ile ana arasındaki soybağı ilişkisi kanun gereği, kendiliğinden kurulur². Çocuğu doğuran kadının evli olup olmaması ise çocuk ile anası arasında soybağının kurulmasına etkili değildir³. Nüfus kayıtlarında çocuğun annesi olarak çocuğu doğuran kadından başka bir kadının kaydedilmiş olması halinde ise bu kaydın gerçek olmadığı süreye bağlı olmadan her zaman ileri sürülerek, yanlış kaydın düzeltilmesi ve çocuğun kendisini doğuran kadınla soybağının kurulması mümkündür⁴. Çocuk ile baba arasında kan bağına dayanan soybağı ise TMK m.282 II’de ifade edildiği üzere, ana ile evlilik, babanın çocuğu tanınması veya babalık davası sonucunda⁵ verilen hâkim hükmü ile kurulur⁶.

Çocuk ile baba arasında soybağının ana ve babanın evlenmesi yoluyla kurulmasına ilişkin olarak TMK m. 285’te bazı karineler kabul edilmiştir. Söz konusu hükme göre evlilik devam ederken doğan çocuğun babası

Schulthess, 2015, §39 N9 ve aynı yerde dn.18’de anılan eserler. Farklı ülke hukuklarında ana ile çocuk arasında soybağının kurulmasına ilişkin düzenlemeler hakkında bkz. BÜCHLER, Andrea: “Das Abstammungsrecht in rechtsvergleichender Sicht”, FamPra.ch 2005, S: 437, s. 448 vd.

² KILIÇOĞLU, Ahmet M.: Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş-Güncelleştirilmiş 6. Bası, Ankara 2022, s. 405; AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ, Derya:Türk Medeni Hukuku, İkinci Cilt, Aile Hukuku, 23. Baskı, İstanbul 2021, s. 327. Dolayısıyla çocuk ve annesi arasında soybağı ilişkisinin kurulması annenin iradesinden bağımsız olup yasal düzenleme uyarınca çocuğun annesi tarafından yasal olarak tanınması ne gerekli ne de geçerlidir. Bkz. HAUSHEER, Heinz/GEISER Thomas/ AEBI-MÜLLER, Regina E.: Das Familienrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Bern, Stämpfli Verlag AG, 2010, N 16.09.

³ ÖZTAN, Bilge: Aile Hukuku, 6. Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, 2015, s. 868; DURAL, Mustafa /ÖĞÜZ, Tufan/ GÜMÜŞ, Mustafa Alper: Türk Özel Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku, İstanbul 2021, N 1338; BAYGIN, Soybağı, s. 14; aynı yazar, Kan Bağı, s. 256; ÖZDEMİR/RUHİ, s. 757; TUOR/SCHNYDER/JUNGO, §39 N 8.

⁴ TEKİNAY, Selâhattin Sulhi: Türk Aile Hukuku, Yedinci Baskı, İstanbul 1990, s. 414; KILIÇOĞLU, s. 405; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, N 1339; çocuğun annesi dışında başka bir kadının nüfus siciline kaydedilmesinin sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. ÖKTEM ÇEVİK, Seda: “Çocuğun Anne ve/veya Babası Haricindeki Kişilerin Nüfus Siciline Kaydedilmesinden Doğan Sorunların Değerlendirilmesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Yıl: 2016, C: 22, S: 3 (Özel Sayı, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, II. Cilt), s. 2114 vd., 2121 vd.; TURAN BAŞARA, Gamze: “Ana ile Evlilik Dışında Doğan Çocuk Arasındaki İlişkiyi Düzenleyen Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi 2017 (131), s. 229 vd.; ayrıca bkz. Yarg. HGK, 30.9.2015, E: 2014/226, K: 2015/2029 (Lexpera); Yarg. HGK, 13.4.2016, E: 2014/717, K: 2016/503 (Lexpera): “...Herhangi bir sebeple çocuğun kendisini doğuran kadının dışında bir başka kadının nüfus kütüğüne yazılmış olması, çocuk ile kadın arasında soybağı kurulduğu anlamına gelmeyecektir. Ancak, söz konusu yanlış kaydın düzeltilmesi, soybağı davaları ile değil açılacak kayıt düzeltme davası sonucunda gerçekleşecek (TMK m.39) ve bu dava her türlü delil ile ispat edilebilecektir...”; aynı yönde bkz. Yarg. HGK, 9.3.2021, E: 2020/8-269, K: 2021/228 (Kazancı İçtihat Bankası).

Öğretide, çocuğun nüfustaki kaydının düzeltilmesinin, talep olmadığı sürece baba kaydının da düzeltilmesine yol açmaması gerektiği, örneğin imam nikâhı ya da evlilik dışı ilişkiden olan çocuğunu resmi nikâhlı eşi üzerine kaydettiren babanın bu davranışının tanıma niteliğinde sayılması gerektiği ve bu halde çocuğun anası olarak gözükken kişinin gerçek annesi olmadığının sabit olması durumunda hak düşürücü süreler içerisinde tanımanın iptali davasının açılabilmesi kabul edilmektedir. Bu yönde bkz. HATEMİ, Hüseyin: Aile Hukuku, 9. Bası, İstanbul 2021, N 632.

⁵ Kanun hükmünde çocuk ve babası arasında soybağı ilişkisinin kurulması yolları açısından annenin kimliği esas alınmıştır. Bu nedenle baba ile soybağı ilişkisi yasal olarak anne belirlendikten sonra kurulur ya da tespit edilir. Bkz. HAUSHEER/GEISER/ AEBI-MÜLLER, N 16.16.

⁶ Ülkemizde zaman zaman çıkarılan özel kanunlarla evlilik dışında doğmuş olan çocuklar ile babaları arasında soybağının idari yolla kurulması da söz konusu olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. ÖZTAN, s. 905 vd.; AKINTÜRK/ ATEŞ, s. 329.

kocadır⁷. Çocuğun evliliğin sona ermesinden sonra doğması ihtimalinde ise babanın koca olduğunun kabul edilebilmesi için, çocuğun evliliğin sona ermesinden⁸ başlayarak üç yüz gün içinde doğması gereklidir⁹. Söz konusu hükümde kabul edilen bu karinelere bir kesin karine niteliğinde olmayıp aksi ispat edilebilen adi karine niteliğindedir¹⁰. Bu itibarla evlilik devam ederken ya da evliliğin sona ermesinden itibaren üç yüz gün içinde doğan çocuğun kocadan olmadığını iddia eden kimse, soybağının reddi davası açarak bu karinelerin aksini ispat edebilir (TMK m.286).

Çocuk ile baba arasında TMK m.282 II’de belirtilen yollara göre kan bağına dayanan soybağının kurulmasından sonra, Türk Medeni Kanunu’nun ilgili hükümlerinde belirli kişilere soybağının kurulmasına itiraz imkânı tanınmıştır ve bu itiraz için hak düşürücü süreler kabul edilmiştir¹¹. Bozucu yenilik doğuran bir hak olan ve dava yoluyla kullanılabilen¹² soybağının reddi ile, babalık karinesinin çürütülmesi ve baba ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisinin ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır. Soybağının reddi davasını düzenleyen TMK m.286’da dava hakkı koca ve çocuk açısından ayrı ayrı belirtilmiştir¹³.

⁷ Bu hükmün temelinde “baba evliliğin işaret ettiği kişidir (pater est, quem nuptiae demonstrant)” ilkesinin uygulanması söz konusudur. Bkz. TUOR/SCHNYDER/JUNGO, §40 N4.

⁸ İsv.MK m.255 II’de ise kocanın ölümü halinde, çocuğun kocanın ölümünden itibaren üç yüz gün içinde doğması ya da doğum daha geç gerçekleşmişse kocanın ölümünden önce döllenmiş olduğunun ispatlanması halinde kocanın baba olarak kabul edileceği düzenlenmiştir. Çocuğun boşanmadan ya da evliliğin iptalinden sonra doğması halinde ise babalık karinesi uygulanmaz. Bkz. TUOR/SCHNYDER/JUNGO, §40 N5; SCHWENZER, Ingeborg/COTTIER, Michelle: Basler Kommentar Zivilgesetzbuch I, Art. 1-456 ZGB, 5. Auflage, Basel, 2014, Art. 255, N 5 Türk hukukunda ise TMK m.285’de bu yönde bir ayrım yapılmayarak evliliğin boşanmayla ya da iptalle sona ermesinden itibaren üç yüz gün içinde doğan çocuk açısından bu karinenin uygulanmasının inandırıcı olmadığı yönündeki eleştiri için bkz. SEROZAN, Rona: “Yeni Medeni Kanun’un Çocuklara (Soybağı Hukukuna ve Çocuk Haklarına) İlişkin Düzenlemesi”, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp’e Armağan, Cilt II, İstanbul, Beta, 2003, s. 505; aynı yazar, “Soybağı Hukuku Üzerine Çeşitlemeler”, Prof. Dr. Bilge Öztan’a Armağan, Ankara 2008, s. 762; özellikle boşanma açısından aynı görüşte bkz. BAYGIN, Soybağı, s. 23.

⁹ Babalık karinesine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. ÖZTAN, s. 872 vd.; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, N 1342 vd.; SEROZAN, Çocuk Hukuku, s. 170 vd.; AKINTÜRK/ATEŞ, s. 329 vd.; ACABEY, s. 106 vd.; BAYGIN, Soybağı, s. 20 vd.

¹⁰ TUOR/SCHNYDER/JUNGO, §40 N7, dn.4; SEROZAN, Çocuk Hukuku, s. 176; ÖZTAN, s. 878; AKINTÜRK/ATEŞ, s. 328, 335; ACABEY, s. 117; BAYGIN, Kan Bağı, s. 260; ÖZDEMİR/RUHİ, s. 760; DEMİRBAŞ, Feride: “Baba ile Çocuk Arasındaki Soybağına İlişkin Davalarda Davacı Olabilecek Kişiler”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: XXII, S: 3, 2018, s. 5.

¹¹ Bu konudaki yargı kararı için bkz. Yarg. HGK, 4.7.2018, E: 2017/18-1922, K: 2018/1305 (Kazancı İçtihat Bankası): “...soybağı davaları TMK’da sayma usulü ile belirlenmiştir. Bu davalar dışında soybağı davası açabilmek imkânı bulunmamaktadır...4721 Sayılı TMK’nın söz konusu düzenlemeleri dikkate alındığında, soybağı davalarının ilelebet açılabilmesini kabul etmemiş, belirli bir süre geçtikten sonra soybağı ile itirazları bir daha açılmamak üzere kapatılmasını yeğlemiştir. Onun için bu tür davalara hak düşürücü süreler getirilmiştir...”;

aynı yönde bkz. Yarg. HGK, 9.3.2021, E: 2020/8-269, K: 2021/228 (Kazancı İçtihat Bankası).

¹² SAYMEN, Ferit H./ELBİR, Halid K.: Türk Medeni Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 1960, s. 304; ÖZTAN, s. 878; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, N 1355; HATEMİ, N 662; ACABEY, s. 117; BAYGIN, Soybağı, 26.

¹³ Eski Medeni Kanun’da 242. maddede ise çocuğa soybağının reddi davası açma hakkı tanınmamıştı. Bununla birlikte, öğretilerde, çocuğun menfaatinin gerektirdiği hallerde, çocuğa da soybağını red hakkının tanınması gerektiği kabul edilmekteydi. Bu yönde bkz. TEKİNAY, Aile, s. 418-419; FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin/ ÖZAKMAN, H. Cumhur/ SARIAL, M. Enis: Aile Hukuku, Yeniden gözden geçirilmiş, genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul 1986, s.

Kocanın ve çocuğun soybağının reddi davası açma hakkı birbirinden bağımsızdır¹⁴.

Bu çalışmada, baba ve çocuk arasında kan bağına dayanan soybağı ilişkisinin kurulması halinde, soybağının reddi davası açısından kanunda düzenlenen hak düşürücü süreler, bu sürelerin hangi sebeplerle ve hangi süre için uzayacağı incelenmiştir.

I. Hak Düşürücü Süreler

Dava hakkına sahip koca ve çocuk açısından soybağının reddi davasına ilişkin hak düşürücü süreler TMK m.289'da düzenlenmiştir¹⁵. TMK m.291'de ise diğer ilgililerin hangi ihtimallerde soybağının reddi davası açabilecekleri ve bu davayı açabilecekleri süreye ilişkin düzenleme yer almaktadır.

TMK m.289'a göre, koca¹⁶, soybağının reddi davasını bir yıl içinde açmalıdır. Bir yıllık hak düşürücü süre, kocanın doğumu ve baba olmadığını ya da ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır¹⁷. Bu süre içinde dava

437-438, 444. TMK m.286'da ise çocuğa İsv.MK m.256 I/b.2'deki koşuldan (çocuğun ergin olmadığı dönemde açılacak dava açısından eşlerin ortak yaşamının sona ermiş olması) bağımsız olarak soybağı ret hakkının tanınmasının olumlu bir yenilik olduğu ve böylece çocuğun soyunu tanıma, sonradan genetik babasına bağlanma şansına kavuşturulduğu yönündeki görüş için bkz. SEROZAN, Çocuk Hakları, s. 504.

¹⁴ SCHWENZER/COTTIER, Art. 256, N 4; ÖZTAN, s. 882; AKYÜZ, Emine: Çocuk Hukuku, Güncelleştirilmiş 6. Baskı, Ankara 2018, s. 148; ÖZDEMİR/RUHİ, s. 760, 763.

¹⁵ Soybağının reddi davasında farklı ülkelerdeki düzenlemeler konusunda karşılaştırma için bkz. BÜCHLER, s. 466.

¹⁶ Her ne kadar hükümde "koca"nın dava hakkından bahsediliyor olsa da davacının dava açtığı sırada çocuğun anası ile evli olması gerekli değildir; bu ifadenin kullanılması, çocuğun evlilik içinde doğmuş olduğunu belirtmek içindir. Bkz. ÖZ, Turgut: "Soybağı Reddi Davasında İspat ve Süreler", Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları, Cilt II: Aile Hukuku, Ed. Baki İlkay Engin, İstanbul 2019, s. 325.

¹⁷ Yargıtay kararlarında davacı kocanın soybağı reddedilmek istenen çocuğun kendisinden olmadığını tıbbi bir rapor ile öğrendiği tarihten itibaren bir yıllık süre içerisinde dava açmaması halinde dava hakkının düşeceği kabul edilmektedir. Bu yönde bkz. Yarg. 18. HD, 12.01.2015, E: 2014/20854, K: 2015/30 (Lexpera): "...Dosyadaki bilgi ve belgelerden; davacı ile davalı... 'in 17.12.1989 tarihinde evlendikleri, 21.05.1995 tarihinde ... 'nin doğduğu, tarafların 12.10.1999 tarihinde boşandıkları, boşanma davası sırasında alınan 19.11.1997 tarihli Adli Tıp raporunda DNA karşılaştırması sonucu küçük ... 'nin babasının ... 'in olmadığını belirtildiği, bu duruma göre davalı... 'in başka erkekle ilişkisi olduğunun davacı tarafından en geç boşanma kararı ile öğrenildiği, boşanma kararının ise 12.10.1999 tarihinde kesinleştiği, davacının ... isimli çocuğun kendisinden olmadığını öğrendiği tarihin ... yılı olduğu anlaşılmaktadır. Kanunda öngörülen süre hak düşürücü süre olup, hâkim tarafından re'sen dikkate alınması gerekir. Davacı, gecikmeyi haklı kılan bir sebebin varlığını iddia ve ispat etmiş de değildir. Öyleyse yukarıda açıklanan yasal düzenleme dikkate alındığında hak düşürücü sürenin geçmiş olması nedeniyle davanın reddine karar verilmesi gerekirken yerinde olmayan gerekçe ile davanın kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiştir..."; aynı yönde bkz. Yarg. 18. HD, 10.3.2014, E: 2013/17653, K: 2014/4247 (Kazancı İçtihat Bankası): "...davacı, boşandığı eşi davalıdan olan 20.10.1991 doğumlu Tolga ile 01.01.1995 doğumlu Özem 'in kendisinden olmadığını iddia ederek soybağının reddini istemiştir. Dosyadaki bilgi ve belgelerden davanın şüphe üzerine 08.12.2005 tarihinde Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden çocukların biyolojik babasının kendisi olmadığına dair rapor aldığı, bu davayı ise 09.03.2009 tarihinde açtığı, boşanma davasında da 26.08.2004 tarihinde davacının, davalıyı başka erkekle uygunsuz şekilde yakaladığını belirttiği, bu tarih itibarıyla de yasada öngörülen hak düşürücü sürenin geçmiş olduğu anlaşılmaktadır. Davacı gecikmeyi haklı

açılmadığı takdirde ise dava hakkının sona ermesi gerekirken, kanunda gecikmenin haklı sebebe dayanması halinde dava açma süresinin uzayacağı kabul edilmiştir¹⁸.

Kocanın dava hakkı açısından TMK m.289 I'de bir yıllık hak düşürücü sürenin işlemeye başlaması için öğrenme olgusu esas alınmıştır¹⁹. Ancak sadece çocuğun doğumunun öğrenilmesi bu anlamda öğrenmenin gerçekleşmiş olarak kabul edilmesi için yeterli değildir, ayrıca baba olmadığının ya da ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğu öğrenilmiş olması gereklidir²⁰. Bununla birlikte, kadının gebe kaldığı sırada başka biri ile cinsel ilişkide bulunduğu öğrenilmesi sürenin işlemeye başlaması için yeterli olup ayrıca kadının kiminle birlikte olduğunun öğrenilmesi de gerekli değildir²¹. Diğer yandan, sürenin işlemeye başlaması için somut delillere dayanmayan şüphe, endişe ya da söylenti yeterli değildir²². Nitekim Yargıtay kararlarında da kocanın çocuğun kendisinden olmadığı yönündeki şüphesinin öğrenme açısından yeterli olmadığı kabul edilmektedir²³.

kılan bir sebep de iddia ve ispat edememiştir. Öyleyse yukarıda açıklanan yasal düzenleme dikkate alındığında hak düşürücü sürenin geçmiş olması nedeniyle davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yerinde olmayan gerekçe ile davanın kabulüne karar verilmesi doğru görülmüştür...”.

¹⁸ Soybağının reddi davası süresinde açılmış olmasına rağmen, usul eksikliği sebebiyle dava reddedilirse ve bu sırada dava açma süresi sona ererse, gecikmeyi haklı kılan sebepler bulunmasa dahi, TBK m.158'e kıyasen davacının 60 günlük ek süre içinde davasını yeniden açabileceği öğretide kabul edilmektedir. Bu yönde bkz. SEROZAN, Çocuk Hukuku, s. 195; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, N 1403.

¹⁹ Bu yöndeki yargı kararları için bkz. Yarg. 2. HD, 12.10.2009, E: 2008/13514, K: 2009/17075 (Lexpera): “... Soybağının reddi istenen davalı Sevgi 22.07.1983 doğumludur. Davacı, Sevgi'nin kendi çocuğu olmadığını, diğer çocuğu Emel'in ölümünden sonra öğrendiğini iddia etmiş ve bu husus dosyadaki delillerle kanıtlanmıştır. Emel 12.09.2006 tarihinde ölmüştür. Dava ise 18.07.2007 tarihinde açılmıştır. Buna göre dava, öğrenme tarihinden itibaren bir yıllık süre içinde açılmış olup, süresindedir...”; Yarg. 2. HD, 27.9.2010, 13850/15304 (Kazancı İçtihat Bankası): “...Davacı, davalı A. ile 12.4.2001 tarihinde evlenmiş, 30.1.2002 tarihinde boşanmıştır. Soybağının reddi istenilen küçük F. 23.5.2001 tarihinde doğmuş ve 25.5.2001 tarihinde davacının kızı olarak nüfusuna kaydedilmiştir. Davacı, 14.11.2001 tarihli boşanma dava dilekçesinde; çocuğun başka erkekten doğduğu halde kendi nüfusuna kaydettirildiğini belirterek, kendisinden olmayan çocuğun velayetinin anneye verilmesini istemiştir. Görüldüğü gibi davacı; soybağının reddini istediği 23.5.2001 doğumlu F.'nin doğumunu ve kendisinin baba olmadığını en geç boşanma davasını açtığı 14.11.2001 tarihinde öğrenmiştir. Temyize konu dava ise yasada öngörülen süreler geçtikten sonra 27.4.2009 tarihinde açılmıştır. Davacı tarafından bu bir yıllık süre içinde dava açmakta gecikmeyi haklı kılan herhangi bir nedenin varlığı da ortaya konmamıştır... Davanın süresinde açılmaması nedeniyle reddi gerekirken; yazılı şekilde karar verilmesi isabetli olmamıştır...”

²⁰ ÖZTAN, s. 886-887; bu yöndeki yargı kararı için bkz. Yarg. 8. HD, 02.11.2017, 2970/14482 (Lexpera): “... TMKnun 289. maddesinde belirtilen dava açma hakkı, murisin çocuğun varlığını öğrenmesi değil çocuğun kendisinden olmadığını öğrendiği veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl sonra düşer...”

²¹ SCHWENZER/COTTIER, Art. 256c, N 3; aynı yönde bkz. BGE 119 II 111.

²² ÖZTAN, s. 888; AKBIYIK, s. 216; ACABEY, s. 152-153: Yazar, çocuğun kendisinden olmadığını ispat etmek zorunda olan kocadan basit bir şüpheye dayanarak dava açmasının beklenemeyeceğini ifade etmektedir.; ÖZ, s. 325; HAUSHEER/GEISER/AEBI-MÜLLER, N 16.42; TUOR/SCHNYDER/JUNGO, §40 N16; REICH, Johannes: CHK-Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personen-und Familienrecht-Partnerschaftsgesetz, Art. 1-456 ZGB-PartG, 3. Auflage, 2016, Art. 256c, N 2; SCHWENZER/COTTIER, Art. 256c, N 3: Anılan son yazarlar, sürenin işlemeye başlaması için şüphenin yeterli olmadığını kabul etmekle birlikte, şüphe duyan kocanın bazı hallerde daha fazla araştırma yapmasının beklenebileceğini ifade etmektedirler.

²³ Bu yönde bkz. Yarg. 8. HD, 6.5.2019, 2353/4607 (Lexpera): “...eldeki davadan önce davacının, küçük Yiğit

TMK m.289 I'de bir yıllık süre dışında doğumdan itibaren başlayan beş yıllık üst süre de kabul edilmişti; ancak söz konusu hükümde yer alan "...her halde doğumdan başlayarak beş yıl..." ibaresi, Anayasa Mahkemesi'nin 25.6.2009 tarihli ve E: 2008/30, K: 2009/96 sayılı²⁴ kararı ile iptal edilmiştir²⁵. Bazı Yargıtay kararlarında ise Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararından önce beş yıllık üst süre sona ermesine rağmen, soybağının reddi davasının iptal kararından sonra açılmış olması nedeniyle öğrenmeden itibaren bir yıllık hak düşürücü süre dolmadıysa davanın kabulüne karar verildiği görülmektedir²⁶. Söz konusu kararlarda varılan sonuç, Anayasa

Can'ın kendisinden olmadığı yönündeki şüphesinin giderilmesi açısından DNA testi yapılmadığı ve şüphenin bilimsel doğruluğa varacak şekilde bir adım öteye geçmediği yani şüphe olarak varlığını sürdürdüğü, dolayısıyla soybağının reddi davası yönünden hak düşürücü süreyi düzenleyen 289. maddedeki sürenin başlangıcı mahiyetindeki "öğrenme" olgusunun gerçekleşmediği..."; aynı yönde bkz. Yarg. 8. HD, 6.11.2019, E: 2018/163, K: 2019/9931 (Kazancı İtihat Bankası); Yarg. 8. HD, 1.4.2019, E: 2017/8942, K: 2019/3455 (Lexpera); Yarg. 8. HD, 8.3.2018, E: 2017/6910, K: 2018/8527 (Kazancı İtihat Bankası); Yarg. 8. HD, 10.10.2017, 3009/12597 (Lexpera); Yarg. 2. HD, 30.01.2013, 669/2585 (Lexpera): "...Davacı, zina nedeni ile dava açarken, çocukların velayetinin DNA testi sonucuna göre karara bağlanmasını istediğine göre, çocukların kendisinden olmadığını kesin olarak bildiği söylenemez; mevcut şüpheleri üzerine bu talepte bulunulmuştur. 13.05.2008 tarihinde açtığı davada ise koca, çocukların nüfusta kendi hanesinden silinmelerini talep etmekle, onların soybağlarını reddettiğine dair iradesini ortaya koymuştur...hak düşürücü sürenin geçtiğinden bahisle davanın reddi usul ve yasaya aykırı olup..."; krş. Yarg. 18. HD, 05.11.2015, 16478/15900 (Lexpera): "...davacı ile davalı A.T.'nin 23.10.1990 tarihinde evlendikleri, 21.05.1991 tarihinde Tayfun'un doğduğu, tarafların 08.02.1992 tarihinde boşandıkları davacının 10.04.1992 tarihinde soybağının reddi davası açtığı, takip edilmemesi nedeni ile davanın açılmaması sayılmasına karar verildiği, ayrıca dava dilekçesinde boşanma nedenlerinden birinin de müşterek çocuk Tayfun'un davacıdan olmadığı kanaati olduğunun açıklandığı, bu duruma göre davacının Tayfun isimli çocuğun kendisinden olmadığını öğrendiği tarihin en geç 1992 yılı olduğu anlaşılmaktadır... Davacı, gecikmeyi haklı kılan bir sebebin varlığını iddia ve ispat etmiş de değildir. ...hak düşürücü sürenin geçmiş olması nedeniyle davanın reddine karar verilmesi gerekirken yerinde olmayan gerekçe ile davanın kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiştir..."

²⁴ RG, 07.10.2009, S: 27369.

²⁵ Anayasa Mahkemesinin söz konusu iptal kararına ilişkin değerlendirmeler için bkz. SEROZAN, Rona: "Anayasa Mahkemesi'nin Yeni Medeni Kanun Kurallarına İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi", Anayasa Mahkemesinin Medeni Hukuka İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumu (21 Mayıs 2012), İstanbul 2013, s. 155-156; ÖĞÜZ, Tufan: "Anayasa Mahkemesinin Türk Medeni Kanununun Soybağına İlişkin İptal Kararlarının Değerlendirilmesi", Anayasa Mahkemesinin Medeni Hukuka İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumu (21 Mayıs 2012), İstanbul, 2013, s. 204-206; aynı yazar, "1926'dan Günümüze Medeni Kanunumuzun Soybağı Düzenlemeleri", Medeni Kanun'un ve Borçlar Kanunu'nun 90. Yılı Uluslararası Sempozyumu, 1926'dan Günümüze Türk-İsviçre Medeni Hukuku (17-18-19-20 Şubat 2016), I. Cilt, Ankara 2017, s. 331; AKBIYIK, s. 214 vd.; MAKARACI, Aslı: "Soybağının Reddi Davasında Yer Alan Hak Düşürücü Sürenin İptaline İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararının İncelenmesi", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S: 69-70, Mayıs-Haziran 2010, s. 273 vd.; DURAL, Mustafa/AYAR, Ahmet: "Anayasa Mahkemesi'nin MK m.289'a İlişkin E: 2008/30, K: 2009/96 Sayılı Kararının İrdelenmesi", Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Özel Sayı: Prof. Dr. Erhan Adal'a Armağan, 2012, s. 61; TOSUN, Yalçın/BAŞ, Ece: "Soybağının Reddi Davasında ve Babalık Davasında Sürelere İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararlarının Değerlendirilmesi", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 9, S: 123-124, 2014, s. 107-109; AKSOY DURSUN, Sanem: "Soybağı Davalarındaki Hak Düşürücü Sürelere İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararlarının Değerlendirilmesi", İstanbul Hukuk Mecmuası, 76/2, 2018, s. 398-400, 405-406. İsv.MK m.256c/I'de ise kocanın soybağının reddi davası açması açısından bir yıllık süre dışında, doğumdan itibaren başlayan beş yıllık süre mevcuttur.

²⁶ Bu yönde bkz. Yarg. 2. HD, 11.02.2014, 433/2363 (Kazancı İtihat Bankası); Yarg. 2. HD, 15.4.2013, 6628/10518 (Kazancı İtihat Bankası): "...Taraflar 2.5.2003 tarihinde kesinleşen kararla boşanmışlar, küçük Şeyma evliliğin "boşanma" ile sona ermesinden itibaren üç yüz günlük süre içinde (2.7.2003 tarihinde) doğmuş, davacının hanesine 19.1.2004 tarihinde tescil edilmiştir. Dava, bu çocuğun soybağının reddi isteğine ilişkin olup, koca tarafından 3.1.2011 tarihinde açılmış; mahkemece Türk Medeni Kanunu'nun 289. maddesinin (1) fıkrasındaki

Mahkemesi'nin iptal kararlarının geriye yürümeyeceği kuralı (Anayasa m.153 V) dikkate alındığında, iptal kararının yürürlüğünden önce soybağı reddedilmek istenen çocuğun doğumunun üzerinden beş yıl geçmişse kocanın soybağının reddi davasının açma hakkının düştüğü ve söz konusu kararlarda varılan sonucun Anayasa m.153 V hükmündeki düzenlemeye aykırı olduğu gerekçeleriyle öğretide haklı olarak eleştirilmektedir²⁷.

TMK m.289 II'ye göre çocuk ise ergin²⁸ olduğu tarihten itibaren bir yıl içinde soybağının reddi davası açabilecektir²⁹. Çocuk ergin olmadığı sürece soybağının reddi davasını bizzat açması mümkün değildir³⁰, ancak çocuğun

“doğumdan itibaren beş yıllık” hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesiyle istek reddedilmiş, kararı davacı temyiz etmiştir. Türk Medeni Kanunu'nun 289. maddesinin (1.) fıkrasından yer alan “...her halde doğumdan başlayarak beş yıl...” ibaresi Anayasa Mahkemesinin 25.6.2009 tarihli ve 2008/30 esas, 2009/96 karar sayılı kararıyla iptal edilmiş, iptal kararı 7.10.2009 tarihli 27369 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir. İptal kararının yürürlüğe girmesiyle soybağının reddi davalarında artık beş yıllık hak düşürücü süre kalmamıştır. Bu durumda davanın 289. maddenin (1.) fıkrasında yer alan “doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıllık süre” içinde açılıp açılmadığını veya aynı maddenin son fıkrası gereğince, haklı bir sebeple gecikmenin iddia ve ispat edilmesi halinde, “bir yıllık sürenin, sebebin ortadan kalktığı tarihten başlayacağına” ilişkin hüküm dikkate alınarak, tarafların delilleri toplanıp davacının dava hakkının düşüp düşmediğinin saptanması; süresi içinde açılmadığının tespit edilmesi halinde şimdiki gibi; süresi içinde açıldığının tespiti halinde de, işin esasının incelenerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, bu hukuki durum dikkate alınmadan yazılı gerekçe ile hüküm kurulması doğru bulunmamıştır...”; Yarg. 2. HD, 11.6.2011, 7358/15719 (Kazancı İçtihat Bankası).

²⁷ Bu yönde bkz. ÖZ, s. 328-331; Anayasa Mahkemesinin iptal kararından önce kesinleşmiş kararlar bakımından bu görüşte olmakla birlikte, iptal kararından önce açılmamış davaların Anayasa m. 153 V'ın uygulama alanına girmediğini kabul etmenin yerinde olduğu yönünde krş. ERDEM, Mehmet/ BAŞAK, Aslı Makaracı: Aile Hukuku, Ankara 2022, s. 348, dn. 637

²⁸ Ergin olma kavramı sadece on sekiz yaşın doldurulmasıyla ergin olunması anlamında olmayıp evlenme ile erginlik ya da mahkeme kararıyla ergin kılınma da bu kavramın kapsamına dahildir. Bkz. ÖZTAN, s. 882-883.

²⁹ Söz konusu düzenlemede çocuk için ergin olmasından itibaren işlemeye başlayan bir yıllık hak düşürücü sürenin kabul edilmiş olması öğretide eleştirilmiştir. Bu görüşe göre, kocaya tanınan dava hakkı açısından sürenin işlemeye başlaması için kocanın baba olmadığını öğrenmesi ya da ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğunu öğrenmesi hallerine yer verilmiştir. Oysaki çocuk ergin olmasına rağmen, evlilik açısından hak düşürücü sürelerin işlemeye başlamasını sağlayacak sebepleri öğrenememiş olabilir. Bu nedenle kocanın genetik baba olmadığını öğrendikten sonra soybağının red hakkında olduğu gibi, çocuğun da babasına soybağı ile bağlı olmadığını öğrendikten sonra bu hakka sahip olması gerekir. Bu yönde bkz. ÖZTAN, s. 889; KILIÇOĞLU, s. 420. Kanaatimce çocuğun, erginlikten itibaren bir yıllık hak düşürücü geçtikten sonra genetik babasının bir başkası olduğunu öğrenmesi “haklı sebep” kavramı altında değerlendirilip çocuğa soybağının red hakkı tanınabilir. Nitekim çocuğun erginlikten sonra soybağının red hakkının bir yıl ile sınırlandırılmasının çocuk aleyhine öngörülmesi bir hüküm olduğunu ifade eden Öztan da, haklı sebebin varlığı halinde davanın açılmasına engel olan sebebin ortadan kalkmasından sonra bir yıllık sürenin bu halde de kıyasen uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Bkz. ÖZTAN, s. 889.

³⁰ İsv.MK m.256/I b.2'deki düzenlemeden farklı olarak Türk Medeni Kanunu'nda çocuğun dava hakkı herhangi bir koşul öngörülmeden kabul edilmiştir. Oysa İsv.MK m.256/I b.2 hükmüne göre ergin olmayan çocuğun soybağının reddi davası açabilmesi için eşlerin ortak yaşamlarının sona ermiş olması gereklidir. Bilgi için bkz. HAUSHEER/GEISER/AEBI-MÜLLER, N 16.32; SCHWENZER/COTTIER, Art. 256, N 3; TUOR/SCHNYDER/JUNGO, §40 N9; REICH, Art. 256, N 3.

Ebeveynlerin evli olması halinde çocuğun kökenini bilme hakkını ihlal ettiği, somut olayın şartlarını dikkate almaksızın genetik babayı çocuğundan dışladığı ve evlilik dışında doğan çocuklara karşı ayırım gözettiği gerekçeleriyle, İsviçre Hukukunda baba ile soybağının kurulması ve özellikle soybağına itiraza ilişkin hükümlerin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin yanı sıra Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin hükümleriyle açıkça çeliştiğinin kabul edildiği yönünde bkz. SCHWENZER, Ingeborg/KELLER, Tomie: “Recent Developments in

ergin olmasından önce kendisine atanacak kayyımın çocuk adına soybağının reddi davası açması mümkün olacaktır³¹.

Diğer ilgililerin dava hakkını düzenleyen TMK m.291'e göre, ergin olmayan çocuğa atanacak kayyım, atama kararının kendisine tebliğ edilmesinden itibaren bir yıl içinde soybağının reddi davasını açabilecektir³². Çocuğun ergin olmasından önce kendisine atanan kayyımın soybağının reddi davasını açmamış olması, çocuğun ergin olduktan sonra bir yıl içinde dava hakkını kullanmasına engel değildir³³. Buna karşılık, çocuğa atanan kayyım, süresi içinde soybağının reddi davasını açmışsa ve davayı kaybetmişse, çocuğun ergin olduktan sonra artık bu davayı açamayacağı kabul edilmektedir³⁴.

Koca, çocuk ve kayyım dışında TMK m.291'de sayılan kişilere³⁵ de soybağının reddi davası açma hakkı tanınmıştır³⁶. Kocanın dava açmadan

Swiss Family Law", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni (MHB), 2015, C: 35, S. 1, s. 17. 31Bu halde çocuğa atanacak kayyım TMK m.459 kapsamında temsil kayyımıdır. Soybağının reddi davasında davacı çocuk ve davalı konumundaki anne ve kocası arasında bir menfaat çatışması söz konusu olduğundan, anne ve babanın yasal temsilci sıfatıyla çocuğu temsil etmelerinin isabetli olmadığı kabul edilmektedir. Bu yönde bkz. DURAL/ÖGÜZ/GÜMÜŞ, N 1382, dn. 58. Soybağının reddi davasının çocuğa velayeten anne tarafından açıldığı hallerde de çocuğa kayyım tayin ettirilerek, davanın kayyımına yöneltilmesi gerektiği yönünde bkz. Yarg. 8. HD, 18.5.2017, 1316/7298 (Kazancı İçtihat Bankası). Benzer şekilde, davanın ana ve çocuğa karşı açılması halinde yasal temsilci annenin ve çocuğun menfaati çatıştığından çocuğa kayyım tayin edilmesi gerektiği yönünde bkz. Yarg. 2. HD, 18.3.2009, E: 2007/19148, K: 2009/4972 (Kazancı İçtihat Bankası).

Yargıtay kararlarında çocuğun ayırt etme gücüne sahip olup olmadığından bağımsız şekilde davanın açılması için çocuğa kayyım atanması gerektiği kabul edilmekle birlikte (bu yönde bkz. Yarg. 2. HD, 17.11.2005, 13310/15851), öğretide çocuğun ayırt etme gücüne sahip olup olmadığı ve ileri ölçüde fikri olgunluğa erişip erişmediğine bakılarak kendisine kayyım atanmasının daha isabetli olacağı ifade edilmektedir. Bu yönde bkz. ÖZTAN, s. 883. Soybağının reddi davası kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olduğundan bizzat çocuk tarafından kullanılması gerektiği, çocuğa atanacak kayyım tarafından davanın açılması hükmünün dar yorumlanması ve sadece annenin çocuk yararına olarak soybağının reddi davası açılması için kayyım atanmasını talep etmesi halinde kayyımın durumu incelemesi ve gerekli görürse davayı açması için kayyım tayin edilmesi, anne dışında bir başkasının talebi ile çocuğa kayyım tayin edilmemesi gerektiği yönünde krş. HATEMİ, N 667.

³² Bu hükümde yer alan "... her halde doğumdan itibaren başlayarak beş yıl..." ibaresi Anayasa Mahkemesi'nin 10.10.2013 tarihli ve 62/115 sayılı kararı ile (RG. 10.12.2013, S: 28847) iptal edilmiştir. Bu kararın değerlendirilmesi için bkz. AKSOY DURSUN, Hak Düşürücü Süre, s. 400-401. İptal kararının yürürlüğünden önce beş yıllık hak düşürücü süre geçmesine rağmen soybağının reddi davasının kayyım tarafından iptal kararından sonra açılması halinde davanın reddedilmesi gerektiği yönünde bkz. ÖZ, s. 331-332.

³³ SEROZAN, Çocuk Hukuku, s. 194; KILIÇOĞLU, s. 420; ACABEY, s. 149; AKSOY DURSUN, Hak Düşürücü Süre, s. 400; ERDEM/MAKARACI BAŞAK, s. 349-350.

³⁴ SEROZAN, Çocuk Hukuku, s. 194; aynı yazar, Soybağı, s. 762; KILIÇOĞLU, s. 420.

³⁵ Sadece soybağının reddi davasında değil, soybağının sonradan evlenmeyle kurulmasına itiraz ve tanınmanın iptali davaları açısından da davalıların kapsamını genişletmenin eleştirisi için bkz. SEROZAN, Çocuk Hakları, s. 508-509; aynı yazar, Soybağı, s. 766.

³⁶ TMK m.291 I kapsamında dava hakkına sahip olan diğer ilgililer ile açıklama ve değerlendirmeler için bkz. GÜMÜŞ, Mustafa Alper: "Koca, Çocuk ve Ergin Olmayan Çocuğa Atanan Kayyım Dışındaki 'Diğer İlgililer' [Kocanın Ana ve Babası ile Altsoyunun, Baba Olduğunu İddia Eden Kişinin, Annenin (!)] Soybağının Reddi Davasını Açma Hakkı (TMK m.291/1, III)", Prof. Dr. Mustafa Dural'a Armağan, İstanbul 2013, s.570 vd.

Söz konusu hükümde anneye ise soybağının reddi davası açma hakkı tanınmıştır. Anneye dava hakkının tanınmaması görüşü için bkz. SAYMEN/ELBİR, s. 310; HATEMİ, N 666; İsviçre Hukukunda bkz. HAUSHEER/GEISER/ AEBI-MÜLLER, N 16.35; TUOR/SCHNYDER/JUNGO, §40 N10; BGE 108 II 347; sadakatsiz davranan kadına kendi haksız davranışından yararlanamayacağı gerekçesiyle dava hakkının tanınmaması gerektiği

ölmesi halinde dava hakkı sona erecek olup soybağının reddi davasını açma hakkı mirasçılara intikal etmez³⁷. Ancak bu halde TMK m.291’de belirtilen şartlar uyarınca diğer ilgililerin kendi adlarına dava açma imkânı doğar. Bu hükme göre kocanın altsoyu, anası, babası ya da baba olduğunu iddia eden kişi de soybağının reddi davası açabilecektir.

TMK m.291’de soybağının reddi davasını açabilecek olan diğer ilgililer sınırlı sayıda sayılmıştır, bu itibarla sayılan bu kişiler dışındaki kimselerin soybağının reddi davasını açmaları mümkün değildir. Aynı zamanda diğer ilgililerin soybağının reddi olduğunu iddia eden kişi³⁸ de soybağının reddi

yönündeki yargı kararları için bkz. Yarg. 8. HD, 6.7.2017, 6402/10032 (Lexpera), Yarg. 2. HD, 03.12.2012, E: 2011/13777, K: 2012/28861 (Lexpera); Yarg. 2. HD, 12.6.2008, E: 2007/10000, K: 2008/8665 (Lexpera); aksi görüş için bkz. ÖZTAN, s. 884-885: Yazar, anaya dava hakkı verilmemekle ananın cezalandırılmasının çocuğun yararından üstün tutulduğunu ve bu durumun da kabul edilemeyeceğini ifade etmektedir. Kadının boşandıktan sonra çocuğun gerçek babası ile evlenmesi halinde dahi soybağının reddini dava edememesinin isabetli olmadığı yönünde bkz. ÖZDAMAR, Demet: Türk Hukukunda Özellikle Türk Medeni Kanunu Hükümleri Karşısında Kadının Hukuki Durumu, Ankara 2002, s. 393. Aynı şekilde, miras açısından bir çıkarı söz konusu olmayacağı için, kocasından boşanan ve çocuğun genetik babasıyla evlenen anaya dava hakkının tanınabileceği yönünde bkz. BAYGIN, Soybağı, s. 36; aynı yazar, Kan Bağı, s. 263. Örtülü bir kanun boşluğu bulunduğu gerekçesiyle, kocanın dava açmasının imkansız olduğu hallerde anaya bir tali hak olarak soybağının reddi davası açma hakkının tanınması gerektiği yönünde bkz. GÜMÜŞ, s. 574; DEMİRBAŞ, s. 14, 32. Eşitlik açısından bile anneye dava hakkının tanınmasında de lege ferenda şüphe olmadığı yönündeki görüş için bkz. SCHWENZER/COTTIER, Art. 256, N 6. Anaya dava hakkı tanınmasının gerekçeleri konusunda bkz. TEKİNAY, Selâhattin Sulhi: “Anaya Kocanın Nesebini Red Hakkı Tanınmalı mıdır?” Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y: 11, S: 14, 1977, s. 3-5; TEKİNAY, Aile, s. 417. Anaya soybağının ret hakkının tanınması açısından lehte ve aleyhte gerekçeler için bkz. SEROZAN, Çocuk Hukuku, s. 190-191.

Alman Hukukunda ise BGB §1600 I 3’te anneye soybağının reddi davası açma imkânı tanınmıştır.

³⁷ SEROZAN, Çocuk Hukuku, s. 188; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, N 1380; AKYÜZ, s. 147.

³⁸ 743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenisi’nden farklı olarak, yürürlükteki Türk Medeni Kanunu’nda çocuğun babası olduğunu iddia eden kişiye soybağının reddi davası açma hakkının tanınması öğretide eleştirilmektedir. Bu yönde bkz. DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, N 1385, dn.59; ACABEY, s. 142; ÖĞÜZ, Tufan: “Türk Medeni Kanunu’nun Soybağına İlişkin Hükümleri Hakkında Değerlendirme”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, Cilt II, İstanbul 2010, s. 1419; evlilik birliğinin devamı sırasında kocanın ayırt etme gücünü kaybetmesi halinde genetik babaya dava açma hakkı tanınmasının aile birliğinin mahremiyetine zarar vereceği yönünde bkz. ÖZTAN, s. 882; baba olduğunu iddia eden kişiye dava hakkı tanınmasını eleştirerek, baba olduğunu iddia eden kişinin çocuğun menfaatine ve arzusuna aykırı olarak özellikle maddi çıkar elde etmek için dava hakkını kullanması halinde bu hakkın TMK 2 II uyarınca hakkın kötüye kullanılması yoluyla engellenebilmesi yönündeki görüş için bkz. ÖZ, s. 339; baba olduğunu iddia eden kişiye dava hakkı verilmesinin sakıncalı olduğunu belirterek, baba olduğunu iddia eden kişinin dava hakkının dar yorumlanması gerektiği yönündeki görüş için bkz. HATEMİ, N 669 vd.; baba olduğunu iddia eden kişiye dava hakkı tanınmasının aileyi sarsıcı etkisi nedeniyle isabetli olmayacağını ifade eden öğretilerdeki görüşe rağmen kendisine dava hakkı tanınmasının, gerçek babanın çocuğa bağlanma hakkına ve genetik kökene bağlılık ilkesine ağırlık verildiğini gösterdiği yönünde krş. ÖZDEMİR/RUHİ, s. 764; evliliğin sona ermesinden itibaren üç yüz gün içinde doğan çocuklar açısından ve karinelerin çıktığı istisnai hallerde baba olduğunu iddia eden kişiye dava hakkı tanınması gerektiği yönündeki görüş için bkz. BAYGIN, Soybağı, s. 35; baba olduğunu iddia eden kişiye dava açma hakkının ikincil nitelikte olmaması, bazı hallerde birincil olarak da dava açma hakkı verilmesi gerektiği yönünde krş. DEMİRBAŞ, s. 12-13; ana ve kocası arasındaki evliliğin ölüm dışı bir sebeple sona erdiği ya da annenin doğal baba ile evlendiği veya babalık karinelerinin çıktığı hallerde, biyolojik babaya dava açma hakkının birincil bir hak olarak tanınmasının gerekli olduğu yönünde krş. GÜMÜŞ, s. 572-573.

Eski Medeni Kanun döneminde de baba olduğunu iddia eden kişinin (evlilik dışı gerçek babanın) soybağının reddi davası açma hakkı olmadığı kabul edilmekteydi. Bu yönde bkz. KÖPRÜLÜ, Bülent/KANETİ, Selim: Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş 2. Bası, İstanbul 1989, s. 216; TEKİNAY, Aile, s. 420-421: Ancak yazar, her iki

davası açabilecektir³⁹. TMK m.291’de soybağının reddi davasını açabilecek olan diğer ilgililer sınırlı sayıda sayılmıştır, bu itibarla sayılan bu kişiler dışındaki kimselerin soybağının reddi davasını açmaları mümkün değildir⁴⁰. Aynı zamanda diğer ilgililerin soybağının reddi davasını açma hakları talî (ikincil) niteliktedir⁴¹. Bir başka ifadeyle, diğer ilgililerin dava açabilmeleri imkânı ancak kanunda öngörülen sebeplerden biriyle kocanın dava açma imkânını kaybettiği hallerde söz konusu olabilir. Bu sebepler de kocanın ölümü, gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesidir⁴². Koca, bu sebeplerden biri nedeniyle dava açma imkânını kaybetmediği sürece diğer ilgililerin soybağının reddi davasını açması mümkün değildir⁴³. Diğer yandan, koca dava hakkını kaybetmişse,örneğin çocuğun kendisinden olmadığını öğrenmesine rağmen bir yıllık hak düşürücü süre içinde dava açmamış ise TMK m.291’de belirtilen şartların gerçekleşmesi diğer ilgililerin dava açma hakkına sahip olacakları sonucunu doğurmaz⁴⁴. Esasen TMK m.291 I’de de hükümde sayılan durumların dava açma süresinin geçmesinden önce gerçekleşmesi halinde diğer ilgililerin dava açabilecekleri açıkça ifade edilmiştir. TMK m.291’de belirtilen

koca lehine birden sahip nesep karinesinin söz konusu olduğu istisnai hallerde her iki kocaya da birbirlerinin nesebini reddetme hakkının tanınması gerektiğini ifade ettiği gibi, çocuğun gerçek babasının ileride ana ile evlenmesi halinde ana ile birlikte gerçek babaya dava hakkı tanınmanın yararlı olacağı kanaatindedir. Gerçek babaya soybağının reddini isteme hakkı tanınmasının, devam eden yuvanın yıkılmasına yol açacağı, annenin kocasından boşanıp gerçek baba ile evlenmesi halinde dahi gerçek babaya soybağının red hakkının verilmemesinin çocuğun menfaatine olabileceği yönündeki görüş için bkz. FEYZİOĞLU/ÖZAKMAN/SARIAL, s. 439. İsv.MK²⁵⁶ kapsamında üçüncü kişilerin, özellikle genetik babanın soybağının reddi davası açma hakkının olmadığı, bununla birlikte bir ebeveyn-çocuk ilişkisi yoksa ya da böyle bir ilişki artık mevcut değilse, somut olayda de lege ferenda genetik babanın dava açma hakkına izin verilmesinin düşünüülmesi gerektiği; ancak durumun böyle olmadığı ve çocuğun da hukuki durumunda bir değişiklik istemediği hallerde genetik babaya dava hakkı tanınmaması gerektiği yönünde krş. SCHWENZER/COTTIER, Art. 256, N 7; aksi yönde krş. BGE 108 II 347. Alman Hukukunda ise BGB §1600 I 2’de baba olduğunu iddia eden erkeğe de soybağının reddi davası açma imkânı tanınmıştır.

³⁹ İsviçre Hukukunda ise kocanın dava açma süresi sona ermeden önce ölmesi ya da ayırt etme gücünü kaybetmesi halinde dava açma hakkı sadece kocanın anasına ve babasına tanınmıştır (ZGB Art. 258 I). Mirasçılardan dava hakkı bulunmayıp belirtilen halde kocanın anasının ve babasının dava hakkı ise mirasçı sıfatına sahip olup olmamalarına bakılmaksızın kabul edilmiştir. Bkz. TUOR/SCHNYDER/JUNGO, §40 N8, dn.5.

⁴⁰ KILIÇOĞLU, s. 423.

⁴¹ SAYMEN/ELBİR, s. 307; ÖZTAN, s. 881; AKINTÜRK/ATEŞ, s. 340; ACABEY, s. 139; BAYGIN, Soybağı, s. 32; AKYÜZ, s. 149; ÖZDEMİR/RUHI, s. 763; GÜMÜŞ, s. 568-569. İsviçre Hukukunda kocanın dava açma süresi sona ermeden önce ölmesi ya da ayırt etme gücünü kaybetmesi halinde onun anasına ve babasına tanınan dava hakkı yönünden bu yönde bkz. SCHWENZER/COTTIER, Art. 258, N 1.

⁴² Ayrıntılı bilgi için bkz. GÜMÜŞ, s. 574-577.

⁴³ KILIÇOĞLU, s. 423.

⁴⁴ TEKİNAY, Aile, s. 417; SEROZAN, Çocuk Hukuku, s. 189; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, N 1385; AKINTÜRK/ATEŞ, s. 340; ACABEY, s. 139-140; kocanın ana ve babasının dava hakkını düzenleyen ZGB Art. 258 açısından aynı yöndeki görüş için bkz. SCHWENZER/COTTIER, Art. 258, N 2. Benzer şekilde, kocanın çocuğu benimsemiş olması halinde kocanın ana babası ve altsoyunun da dava haklarının dürüstlük kuralına aykırılık nedeniyle sona ereceği öğretilde ifade edilmektedir. Bu yönde bkz. DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, N 1397, dn. 74.

Koca açısından TMK m.289 I’de belirtilen koşulların gerçekleşmiş olup olmadığı, dolayısıyla hak düşürücü sürenin işlemeye başlamış olup olmadığı değerlendirilmeden, koca açısından bir yıllık hak düşürücü sürenin geçmesi nedeniyle kocanın altsoyunun açtığı soybağının reddi davasının dinlenemeyeceği yönünde bkz. Yarg. 2. HD, 23.11.2006, 7989/16249 (Kazancı İhtihat Bankası).

İlgililerin dava açma hakları birbirinden bağımsız olup birinin açmış olduğu soybağının reddi davasının kaybedilmiş olması ise diğerlerinin dava hakkını etkilemeyecektir⁴⁵.

Diğer ilgililerin soybağının reddi davasını açmaları açısından TMK m.291’de bir yıllık hak düşürücü süre kabul edilmiştir. Bu sürenin işlemeye başlaması hükümde belirtilen sebepler açısından farklı tarihlerde gerçekleşecektir. Söz konusu hükme göre kocanın ölümü ya da ayırt etme gücünü kaybetmesi halinde bir yıllık süre diğer ilgililerin doğumu ve kocanın ölümünü ya da ayırt etme gücünü kaybettiğini öğrendikleri tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır. Koca hakkında gaiplik kararının verilmesi halinde ise yine söz konusu hükümde sürenin ilgililer tarafından koca hakkında gaiplik kararı alındığını öğrenmelerinden itibaren başlayacağı ifade edilmektedir⁴⁶.

Kocanın açacağı soybağının reddi davasına ilişkin hükümler kıyas yoluyla diğer ilgililerin açacağı soybağının reddi davasında da uygulama alanı bulacağından (TMK m.291 III), diğer ilgililerin de gecikmenin haklı bir sebebe dayanması⁴⁷ halinde haklı sebep teşkil eden durumun ortadan kalkmasından itibaren bir yıllık süre içerisinde (TMK m.289 III) davayı açmaları mümkündür⁴⁸.

II. Hak Düşürücü Sürelerin Uzamasında Haklı Sebep Oluşturabilecek Durumlar

⁴⁵ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, N 1387; ACABEY, s. 140; BAYGIN, Soybağı, s. 34; GÜMÜŞ, s. 570.

⁴⁶ Bu düzenlemenin ortaya çıkardığı olumsuzluklar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. GÜMÜŞ, s. 575-576.

⁴⁷ Öğretide ilgililerin dava haklarının sakıncalı görülmesi nedeniyle hak düşürücü sürenin uzamasını sağlayan haklı nedenin varlığını kabulde özel bir çekingenlik gösterilmesinin yerinde olduğu ifade edilmektedir. Bu yönde bkz. SEROZAN, Çocuk Hukuku, s. 193.

⁴⁸ Krş. HATEMİ, N 683: Yazar, kocanın çocuğun kendisinden olmadığını öğrenmeden öldüğü ihtimalde ilgililerin soybağının reddi davasını örneğin on yıl geçmiş olsa da bir yıl içinde açıp açamayacakları, TMK m.289/son hükmünün uygulanıp uygulanamayacağı sorusunu yönelttikten sonra bu sorun için kanunda açık bir hükme yer verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Benzer şekilde Öz de diğer ilgililerin kocanın baba olmadığını bir yıllık dava süresi dolduktan sonra öğrenebilmişlerse bu halde dava açmalarının TMK m.291 III hükmünün yorumuna bağlı olduğu, TMK m.291 III hükmünün yaptığı yollamanın TMK m.289 III hükmünü de kapsadığı kabul edilirse diğer ilgililerin bir yıllık süreyi çocuğun babasının koca olmadığını geç öğrendikleri için kaçırımları halinde bu geç öğrenme haklı sebep kabul edilerek dava açabilecekleri, ancak TMK m.291 III hükmünün yaptığı yollamanın TMK m.289 III hükmünü kapsamadığı ve sadece babalık karinelerine ilişkin hükümleri kastettiği kabul edilirse diğer ilgililerin haklı sebebe dayanarak dava açamayacaklarını belirttiikten sonra, bu hususta henüz görüş belirtmediğini ifade etmiştir. Bkz. ÖZ, s. 338-339. Kanaatimce, TMK m.291 III hükmünde farklı yönde bir yorum yapmayı gerektirecek bir ifade bulunmadığından, söz konusu hüküm atfıyla TMK m.289 III hükmünün diğer ilgililerin açacağı soybağının reddi davası açısından da uygulama alanı bulması gerekir, bu hususta kanunda açık bir hükme yer verilmesine gerek bulunmamaktadır. Nitekim İsviçre Hukukunda da TMK m.291’in karşılığını teşkil eden ZGB Art. 258’de kocanın ana ve babasının açacağı davada kocanın açacağı davadaki hükümlerin kıyasen uygulanacağı ifade edilmiş ve öğretide de kıyasen uygulanacak hükümlerin hem babalık karinelerinin dahil olduğu hükümlerin (ZGB Art. 256, 256a, 256b) hem de hak düşürücü sürelerle ilişkin hükmün (ZGB Art. 256c/TMK m.291) olduğu belirtilmiştir. Bkz. SCHWENZER/COTTIER, Art. 258, N 3. Türk Hukukunda da aynı yönde bkz. ERDEM/MAKARACI BAŞAK, s. 350.

1. Haklı Sebep Kavramı ve Örnekleri

Soybağının reddi davasının açılabilceği hak düşürücü süreler geçtikten sonra dava hakkının sona ermesi gerekirken, kanunda, gecikmenin haklı sebebe dayanması halinde dava açma süresinin uzayacağı kabul edilmiştir. TMK m.289 III hükmünün İsviçre Medeni Kanunu'ndaki karşılığını teşkil eden ZGB Art. 256c hükmünde ise, gecikmenin haklı sebeplere dayanması yerine, gecikmenin önemli sebeplerle mazur görülmesi (...mit wichtigen Gründen entschuldigt wird) aranmıştır. Öğretide, TMK m.289 III'de yer alan haklı sebep kavramının bu şekilde anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir⁴⁹. Türk ve İsviçre Hukuklarında öğretide haklı sebep ve mazur görülebilir sebep kavramlarına ise hemen aynı örneklerin verilmiş olduğu görülmektedir.

Haklı sebep, davacının kusuru⁵⁰ olmamasına rağmen onu zamanında dava açmaktan alıkoyan ve davanın gecikmesinde kabul edilebilecek sebeptir⁵¹. Soybağının reddi davasında hangi durumların haklı sebep teşkil edeceğini hâkim takdir edecektir⁵². Hâkim, hak düşürücü sürenin uzaması sonucunu doğuran haklı sebepleri somut olayın şartlarına göre değerlendirecektir⁵³. İsviçre Federal Mahkemesi vermiş olduğu bir kararda kocanın babalığından şüphe etmek için hiçbir nedeni olmadığında önemli sebeplerin mevcut olacağını, kanundaki düzenleme uyarınca dava açma süresi önemli ölçüde uzatılmış olduğundan, “önemli sebep” kavramının dar yorumlanması gerektiğini kabul etmiştir⁵⁴.

Öğretide soybağının reddi davasında dava süresinin uzamasını sağlayan haklı sebeplerin kalp krizi ya da by-pass operasyonu gibi ağır sağlık problemleri, geçici olarak ayırt etme gücünden yoksunluk, kişinin hürriyetinden yoksun bırakılması veya iletişim araçlarının mevcut olmaması şeklinde objektif engellerden kaynaklanabileceği gibi, kocanın evliliğin devam edeceği beklentisi ya da psikolojik nedenlerle dava açma kararı verememe şeklinde subjektif engellerden de kaynaklanabileceği kabul edilmektedir⁵⁵.

⁴⁹ ANTALYA, Gökhan: “Soybağının Reddine İlişkin Dava Sürelerinin Haklı Sebep Uzmanı”, Legal Hukuk Dergisi, C: 3, S: 27, 2005, s. 1011.

⁵⁰ Söz konusu kusurun dava açmak mümkün olduğu halde, sürenin bilerek ve ihmal yüzünden geçirilmesi anlamında olduğu yönünde bkz. TEKİNAY, Aile, s. 429, dn. 15.

⁵¹ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 217; TEKİNAY, Aile, s. 429; FEYZİOĞLU/ÖZAKMAN/SARIAL, s. 441; BAYGIN, Kan Bağı, s. 264; AKYÜZ, s. 150.

⁵² Soybağının reddi davasına ilişkin TMK m.289 hükmünün gerekçesinde de haklı sebebin neler olabileceğinin fıkra da belirtilmediği, herhangi bir olayın haklı sebep oluşturup oluşturmadığını belirleme konusunda hâkime takdir yetkisi verildiği ifade edilmiştir. (Çevrimiçi, 20.5.2022, https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss723_Madde_Gerekceleri_2.pdf)

⁵³ KILIÇOĞLU, s. 420; GENÇCAN, Ömer Uğur: “Soybağının Reddi Davalarında Dava Süresi”, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, S: 114, 2002, s. 22; gecikmenin haklı sebebe dayanıp dayanmadığı hususunda tanık deliline başvurulabileceğine ilişkin bkz. Yarg. 2. HD, 13.12.2010, 8060/20946 (Lexpera).

⁵⁴ BGE 132 III 1.

⁵⁵ TUOR/SCHNYDER/JUNGO, §40 N19; SCHWENZER/COTTIER, Art. 256c, N 6; REICH, Art. 256c, N 4.

Haklı sebeplere örnek olarak öğretide ve yargı kararlarında şu haller gösterilmektedir⁵⁶: Kocanın çocuğun doğumunu ve baba olmadığını ya da ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğunu öğrenmesinden sonra geçici olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi⁵⁷, kocanın ana babasının veya altsoyunun kocanın ölümünü ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybettiğini öğrenmesinden sonra geçici olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi, davacının kandırılıp oyalanması, davacının fiilen dava açmasını engelleyecek olgular. Davacının fiilen dava açmasını engelleyecek durumlara ise şunlar örnek olarak verilebilir: ağır hastalık, hastanede tedavi zorunluluğu olan bir hastalık, cezaevinde bulunma, askerlik hizmeti, yurt dışında bulunma, olumsuz kış koşulları nedeniyle ulaşımın kesilmesi, uzun bir yolculuğa çıkmış olma, savaş veya bulaşıcı bir hastalık nedeniyle bir yerde mahsur kalma, geçirdiği bir trafik kazası nedeniyle komada olması, çocuğun annesinin kocasını planlı şekilde aldatması.

Yukarıda belirtilen bu sebeplerin hak düşürücü sürenin haklı sebeple uzamasını sağlayan bir sebep olup olmadığı hâkim tarafından somut olaya göre belirlenir. Buna göre örneğin davacı kocanın cezaevinde bulunmasına rağmen vekâletname vermesine engel bir durum yoksa sırf cezaevinde bulunmanın haklı bir neden teşkil etmeyeceği, ancak yabancı bir ülkede çıkan bir ayaklanma neticesinde gözaltına alınması ve hapisyanede bulunduğu sırada dışarıyla iletişimin olanaksız olduğu bir ihtimalde bu durumun bir haklı neden olarak kabul edilebileceği öğretide ifade edilmektedir⁵⁸.

Kocanın çocuğun kendisinden olmadığı kanısını verecek bir sebep görmemesi nedeniyle davayı zamanında açamaması halinde de haklı sebebin bulunduğu kabul edilmektedir⁵⁹. Buna örnek olarak görülebilecek İsviçre Federal Mahkeme'sinin bir kararına⁶⁰ konu olayda, davacı koca, ikiz çocuklarının doğumundan yaklaşık dokuz yıl sonra, çocukların

⁵⁶ Örnekler için bkz. TEKİNAY, Aile, s. 429; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, N 1401 ve dn. 77; ÖZTAN, s. 887-888; KILIÇOĞLU, s. 420; BAYGIN, Soybağı, s. 40-41; GENÇCAN, s. 22.

⁵⁷ Bu ihtimalde diğer ilgililerin dava hakkı söz konusu olmayıp bu durum TMK m.289 III anlamında bir haklı sebep teşkil eder ve ileride ayırt etme gücünü kazanan koca, soybağının reddi davasını kendisi açabilecektir. Bu yöndeki görüş için bkz. DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, N 1385. Kocanın geçici olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi ihtimalinde ana ve babasının ZGB Art. 258 I uyarınca dava hakkının olmadığı ve bu durumun koca için ZGB Art. 256c III hükmü uyarınca haklı sebeple sürenin uzamasının gerekçesini teşkil edebileceği yönündeki görüş için bkz. SCHWENZER/COTTIER, Art 258, N 2.

⁵⁸ GENÇCAN, s. 22.

⁵⁹ TEKİNAY, Aile, s. 429. Eski Medeni Kanun m.242'de soybağının reddi davası açmak için koca açısından çocuğun doğumunu öğrenmesinden itibaren bir aylık hak düşürücü süre söz konusuydu. Yargıtay kararlarında ise, kocanın babalığı konusunda şüphe duymaması bir haklı sebep olarak kabul edilmişti. Yargıtay bir kararında, evlenmeden itibaren 8 ay 14 gün içinde doğan çocuğun nesebinden şüphe edilmemesi gerektiği, bu tür bir doğumun olağan olduğu, bu nedenle hak düşürücü sürenin başlangıcının doğum tarihi olarak kabulünün isabetsiz olduğu ifade edilerek, tarafların boşanmasından sonra davalı annenin, çocuğun kendisinden olmadığını davacı babaya bildirmesi nedeniyle hak düşürücü sürenin bildirimden itibaren işlemeye başlaması gerektiğini kabul etmiştir. Bu yönde bkz. Yarg. 2. HD, 05.04.1983, 2855/2938 (Lexpera)

⁶⁰ BGE 91 II 153. Kararın çevirisi için bkz. AYBAY, Aydın: İstanbul Barosu Dergisi, 1966, C: XL, S: 1-2-3-, s. 87-91.

doğumundan önce geçirmiş olduğu ameliyat nedeniyle dölleme gücünü yitirdiğini öğrenmiştir. Davacı koca çocuklarının babası olmadığını, cezaevinden şartlı salıverildikten sonra başvurduğu cerrahi kliniğinden aldığı rapor ile öğrenmiştir. Federal Mahkeme, davacı kocanın soybağının reddi davasını açmakta gecikmesinin haklı sebebinin bulunduğunu ve çocukların kendisinden olmadığını öğrendikten sonra birkaç gün içinde davayı açan kocanın, soybağını reddedebileceğini kabul etmiştir. Nitekim öğretide de hak düşürücü süreyi uzatabilecek haklı sebep örnekleri arasında davacı kocanın çocuğu olmasını olanaksız kılan nedenleri geç öğrenmesi ya da kadının gebe kaldığı sırada başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğunu sonradan öğrenmesi gösterilmektedir⁶¹. Kanaatimce, babalığı olanaksız kılan nedenlerin geç öğrenilmesi, bu kapsamda örneğin çocuk yapabilme kabiliyetinin olmadığını öğrenilmesi halinde haklı sebep kavramına başvurulması, her halde çocuğun doğumundan itibaren işlemeye başlayan bir üst sürenin söz konusu olması halinde kabul edilebilirken, TMK m.289’da soybağının reddi davası açısından öngörülen üst süre yukarıda da belirtildiği üzere Anayasa Mahkemesi’nin kararı ile iptal edilmiş olduğundan ve bir yıllık hak düşürücü süre yönünden de öğrenme olgusu esas alındığından, haklı sebep kavramına başvurmaya gerek bulunmamaktadır. Zira Türk Medeni Kanunu m. 289 I’e göre kocanın açacağı soybağının reddi davası açısından hak düşürücü süre, kocanın doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten itibaren işlemeye başlayacağına göre, zaten hak düşürücü sürenin işlemeye başlaması için öğrenme olgusu esas alınmaktadır. Nitekim Yargıtay’ın vermiş olduğu bir kararda öğrenme olgusu esas alınarak, haklı sebep kavramına başvurulmadan davanın hak düşürücü süre içerisinde açıldığı ifade edilmiştir⁶²:

“...Davacı ile davalı... arasındaki evliliğin 12.09.2007 tarihinde boşanma ile sona erdiği, davalı küçüklerin nüfusa 25.08.2008 tarihinde, 01.03.2005 ve 01.02.2007 doğum tarihleri ile tescil edildikleri, bu durumda küçüklerin evlilik birliği içerisinde doğmuş olmaları nedeniyle nüfusta davacının çocuğu olarak göründükleri anlaşılmaktadır.

...davacının davalı küçüklerin babası olduğunu dava açıldığı tarihten 3 ay önce öğrendiğine, davacının daha önceki bir tarihte bu durumu bildiğine ilişkin dosya içerisinde bir bilgi veya belge bulunmadığına ve davacının öğrenmeden itibaren 30.04.2014 tarihinde ve TMK 291. maddedeki 1 yıllık hak düşürücü süre içerisinde temyize konu davayı açtığına göre, mahkemece işin esasına girilerek tarafların sunacağı

⁶¹ Bu yöndeki görüş için bkz. SEROZAN, Çocuk Hukuku, s. 194; ÖZTAN, s. 888.

⁶² Yarg. 18. HD., 20.6.2016, E: 2015/12364, K: 2016/9880 (Lexpera).

tüm delillerin toplanarak oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken...”

Aynı yönde bir başka kararında da Yargıtay, çocuğun doğumundan 42 yıl sonra dava açılmış olmasına rağmen, kocanın, çocuğun kendisinden olmadığını öğrendiği tarihten itibaren bir yıllık süre içinde açtığı soybağının reddi davasının hak düşürücü süre geçtiği gerekçesi ile reddini doğru bulmamıştır⁶³.

“...Davacı ile davalı...’nin evliliklerinden 01.01.1972 tarihinde davalı ...’nin olduğu, muhtar bildirim ile 06.01.1972 tarihinde tescil edildiği anlaşılmaktadır. Davacı, davalı ...’in kızı olmadığı hususunu 22.09.2014 tarihinde gelen imzasız mektup ve yine aynı gün cep telefonunun kimliğini bilmediği kişi tarafından aranarak söylenmesi sonucu öğrendiğini ileri sürerek dava açmıştır. Davalı, cevap dilekçesi ve duruşma sırasındaki beyanlarında, doğumdan 42 yıl sonra açılan davada hak düşürücü nedenle davanın reddini talep etmiş, ancak bu konuda delil bildirmemiştir... davanın bir yıllık hak düşürücü süre içinde açılmadığını davalı kanıtlamalıdır... davanın hak düşürücü süre geçtiği gerekçesi ile reddi doğru görülmemiştir...”

Buna karşılık, Yargıtay’ın bir başka kararına⁶⁴ konu olayda kadının zinasına dayalı boşanma kararının kesinleştiği tarihten yaklaşık 31 yıl sonra soybağının reddi davası açılmış, davacı bu durumu dava açmadan kısa süre önce dedikoduların artması sonucu öğrendiğini iddia etmiş, mahkemece de soybağının reddi kararının hukuka uygun olduğu ifade edilmiştir. Ancak karşı oy yazılarında da belirtildiği üzere, davacı koca, eşinin üçüncü bir kişiyle ilişki kurduğunu davalı kadının zinasına dayalı olarak açılan boşanma davası sırasında öğrendiğine göre, gecikmenin haklı sebebe dayandığı ispatlanmadığı sürece, aradan 31 yıl geçtikten sonra soybağının reddi davasının açılması mümkün olmamalıdır⁶⁵.

Yargıtay kararlarında aldatmanın da haklı sebep kapsamında değerlendirildiği görülmektedir⁶⁶. Esasen eski Medeni Kanun’da (EMK m.246 I/II) eğer

⁶³ Yarg. 8. HD, 08.11.2017, 953/14899 (Lexpera).

⁶⁴ Yarg. 2. HD, 5.7.2011, 10902/11543 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶⁵ Söz konusu kararın isabetsiz olduğu görüşünde ayrıca bkz. ÖZ, s. 327.

⁶⁶ Bu yönde bkz. Yarg. 2. HD, 11.3.2004, 1988/3092 (Kazancı İçtihat Bankası): “...Ali’nin davacıdan olmadığı Adli Tıp Kurumunun raporu ile sabittir. Anne (davalı) bu durumu 16 sene dokuz ay gizlemiştir. Nitekim 16.6.1998 günlü dilekçesinde ve aynı günlü duruşmada davacının baba olmadığını kabul etmiştir. Koca (iğfal edilmiştir) kandırılmıştır. 743 Sayılı Medeni Kanun’un 246. maddesindeki iğfal (kandırma) hali, yeni Medeni Kanun’un 289. maddesindeki haklı sebep içersine gireceği sonucuna ulaşılmıştır...”; aynı yönde bkz. Yarg. 2. HD, 31.3.2003,

koca, çocuğun babası olduğu konusunda aldatılmışsa ve bu nedenle çocuğu benimsemişse veya süresi içinde dava açamamışsa, aldatılmayı öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde kocanın soybağını reddedebileceği kabul edilmişti. Yeni düzenlemede ise bu hükme yer verilmemiştir. Bununla birlikte, davacının çocuğun babası olduğu konusunda aldatılması halinde kanaatimce haklı sebep kavramına başvurulmasına ihtiyaç yoktur⁶⁷. Zira TMK m.289 I'e göre kocanın açacağı soybağının reddi davası açısından hak düşürücü süre kocanın doğumu ve baba olmadığını ya da ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten itibaren işlemeye başlayacağından ve dolayısıyla sürenin başlangıcı açısından öğrenme olgusu esas alındığından, kocanın çocuğun anası ya da üçüncü kişiler tarafından aldatılması halinde hak düşürücü süre bu durumun öğrenilmesinden itibaren işlemeye başlayacaktır⁶⁸. Buna karşılık, kocanın ya da çocuğun korkutulması nedeniyle süresi içinde soybağının reddi davasını açamaması bir haklı sebep olarak kabul edilebilir⁶⁹.

Bazı Yargıtay kararlarında çocuğun kocadan olmadığı bilindiği halde, nüfusa evlilik içi çocuk olarak, ancak geç tescil ettirilmesi halinin de haklı sebeple uzamanın söz konusu olacağı bir hal olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır⁷⁰:

“...Davacı ile davalının 10.06.2002 tarihinde evlendikleri, 12.01.2005 kesinleşme tarihli boşanma kararı ile boşandıkları boşanma sebebinin davalının başka erkeklerle cinsel birlikteliği sebebi ile hamile kalması olduğu, soybağının reddi talep edilen çocuğun anne beyanı ile 31.08.2012

2855/4470 (Kazancı İçtihat Bankası); Yarg. 2. HD, 17.4.2003, 4410/5601 (Kazancı İçtihat Bankası).

Karısı ile ilk cinsel birlikteliklerinden 219 gün sonra ve evliliklerinden 163 gün sonra dünyaya gelen çocuğun soybağını reddetmek için yasal süreyi kaçıran kocanın, doğumdan sonra bunun bir erken doğum olduğu yönünde davalı karısı tarafından hileli bir şekilde ikna edilmiş olması ve çocuğun doğum sırasında olgunluk derecesine ilişkin hastane raporundan sonra gerçeği öğrenmiş olması halinde dava açma süresindeki gecikmenin önemli nedenlerle mazur görüleceği yönünde eski tarihli bir İsviçre Federal Mahkemesi kararı için bkz. BGE 83 II 171, 175.

⁶⁷ Nitekim öğretilde Tekinay da hak düşürücü süreyi uzatan ya da engelleyen sebepler başlığı altında aldatmayı haklı sebep kavramından ayrı bir başlık altında incelemiştir. Bkz. TEKİNAY, Aile, s. 428-429.

⁶⁸ Öğretilde Baygın da eski MK m.246'da yer alan aldatma söz konusu ise hak düşürücü sürenin aldatmanın öğrenilmesinden itibaren başlayacağına ilişkin hükmün TMK'ya alınmadığını, eski MK'da hak düşürücü süre kocanın doğumu öğrendiği tarihten itibaren başlarken, TMK'da sürenin kocanın doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendikten sonra başlayacağını, aldatılan koca da baba olmadığını öğrenememiş olacağından hak düşürücü sürenin de işlemeye başlamayacağını ifade etmektedir. Bkz. BAYGIN, Soybağı, s. 41.

⁶⁹ ÖZ, s. 335.

⁷⁰ Soybağının reddi davası babalık karinesi uyarınca çocuk ve babası arasında soybağının kurulmuş olduğu hallerde söz konusu olup babalık karinesinden faydalanma söz konusu olmaksızın çocuğun kocanın nüfusuna kaydedilmiş olduğu hallerde, diğer ifadeyle çocuğun evlilik içinde ya da evliliğin sona ermesinden itibaren üç yüz gün içinde nüfusa kaydedilmediği durumda açılacak dava soybağının reddi davası değil, TMK m.39 uyarınca yanlış kaydın düzeltilmesine yönelik kayıt düzeltme davasıdır. Kayıt düzeltme davası ise soybağının reddi davasından farklı olarak her zaman açılabilir gibi, soybağının reddi davasını açabilecek olanlar dışındaki kişiler tarafından da açılabilir. Bkz. TEKİNAY, Aile, s. 414; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, N 1357; ÖZDEMİR/RUHİ, s. 760; ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. ÖKTEM ÇEVİK, s. 2117 vd.

tarihinde 29.02.2004 doğumlu olarak nüfusa tescil edildiği, doğum tarihi itibari ile çocuğun evlilik birlikteliği içinde doğmuş olduğu, eldeki davanın tescil tarihinden itibaren bir yıl geçmeden 09.10.2012 tarihinde açıldığı anlaşılmıştır.

Soybağının reddi talep edilen çocuk boşanma kararının kesinleşmesinden sonra annenin başvurusu üzerine nüfusa tescil edilmiştir. Davacı baba bu çocuğun kendi nüfusuna kaydedildiğini öğrenince işbu davayı açmıştır. Dolayısı ile davacı babanın davayı açmada gecikmesinin sebebi çocuğun anne tarafından nüfusa geç tescil ettirilmesi olup çocuğun anne tarafından geç tescil ettirilmesi 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 289/son maddesi kapsamında haklı sebebin varlığı için yeterlidir... Aksi düşüncenin kabulü kocanın kendi nüfusuna tescil edilmeyen çocuğu reddetmesi gibi bir sonucu doğuracaktır ki bu durumda hayatın olağan akışına ters düşecektir. Buna göre, davacı haklı sebebe dayalı olarak çocuğun kendi nüfusuna tescili tarihinden itibaren bir yıllık hak düşürücü sürede davasını açtığının kabulü ile işin esasının incelenmesi yerine davanın hak düşürücü sürenin geçtiği gerekçesi ile reddine karar verilmesi doğru görülmüştür...⁷¹”

“...Davacı ile çocukların annesi Bağdagül 1.9.1980 tarihinde evlenmiş, uzun bir süre fiilen ayrı yaşamdan sonra 1.11.1995 tarihinde boşanmışlardır. Soybağının reddi istenen çocuklar boşanma davası sırasında ibraz edilen nüfus kayıtlarında yer almamaktadır. Çocuklardan U.U. 1.11.1989, D. 1.11.1990 doğumlu olup boşanma kararının kesinleşmesinden ve annenin ölümünden uzunca bir süre sonra 31.10.2006 tarihinde nüfusa tescil edilmişlerdir. Koca bu çocukların kendisinin nüfusa kaydedildiğini nüfus müdürlüğünün tebliği üzerine öğrenmiş ve 22.11.2006 tarihinde bu davayı açmıştır. Öğrenmeden itibaren bir yıllık süre içinde davayı açabilecektir. Açıklanan bu hususlar dikkate alındığında davacı kocanın dava açması için gecikmeyi haklı kılan sebeplerin varlığı ve davanın süresi içinde açıldığının kabulünde zorunluluk vardır...⁷²”

Yukarıda belirtilen her iki kararda da sorunun soybağının reddi olarak ele alındığı ve buna göre çocukların nüfusa sonradan tescil edilmeleri halinde kocanın geç dava açmasının bir haklı sebep olarak değerlendirildiği

⁷¹ Yarg. 18. HD, 11.12.2014, 10280/18065 (Lexpera).

⁷² Yarg. 2. HD, 6.6.2011, E: 2010/7345, K: 2011/9938 (Lexpera).

anlaşılmaktadır. Söz konusu kararlardaki hukuki sorun, çocuğun ancak babalık karinesi kapsamında nüfusa tescil edilmiş olması halinde soybağının reddi davası olarak değerlendirilebilir ki bu ihtimalde de kanaatimce haklı sebep kavramına başvurulmasına gerek bulunmamaktadır. Zira daha önce de belirtildiği üzere, TMK m.289 I'de kocanın açacağı soybağının reddi davasındaki bir yıllık hak düşürücü sürenin başlangıcı olarak, kocanın doğumu ve baba olmadığını ya da ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğunu öğrenmesi esas alınmıştır. Dolayısıyla yukarıda anılan Yargıtay kararlarında da koca, nüfusa geç tescil edilen çocukların varlığını ancak yapılan tescille birlikte öğrenmişse, bir yıllık hak düşürücü süre de bu öğrenme tarihinden itibaren işlemeye başlayacak olup dava hakkının kabul edilebilmesi için haklı sebep kavramına gerek olmamalıdır⁷³. Ayrıca dikkat edilmelidir ki koca, söz konusu tescili, tescil işleminin gerçekleştirilmesinden çok sonra öğrenmişse bu halde yine de öğrenme anından itibaren hak düşürücü sürenin işlemeye başladığının kabulü gerekir; yukarıda belirtilen ilk kararda ifade edildiği üzere hak düşürücü sürenin her halde tescil tarihinden itibaren işletilmesi de doğru değildir. Buna karşılık, çocuğun babalık karinesi kapsamında nüfusa tescil edilmemiş olduğu ihtimallerde ise sorunun soybağının reddi olarak değil, nüfus kaydının düzeltilmesi olarak değerlendirilmesi gereklidir. Bilindiği üzere, babalık karinesinden faydalanma söz konusu olmaksızın çocuğun kocanın nüfusuna kaydedilmiş olduğu hallerde, örneğin evliliğin sona ermesinden itibaren üç yüz gün geçtikten sonra doğan çocuğun sanki üç yüz günlük süre içinde doğmuş gibi nüfusa kaydedilmesi halinde soybağının reddi davasına açılmasına gerek olmayıp bir süre şartına tabi olmayan yanlış nüfus kaydının düzeltilmesi amacına yönelik kayıt düzeltme davası açılacaktır⁷⁴. Zira ülkemizde aralarında dini nikâh bulunan kadın ve bir başka kadınla evli olan erkeğin müşterek çocuklarının, erkeğin resmi

⁷³ Öğrenmeyi esas alan kararlar için bkz. Yarg. 18. HD, 20.6.2016, E: 2015/12364, K: 2016/9880 (Lexpera); aynı yönde bkz. Yarg. HD, 4.4.2019, E: 2017/9042, K: 2019/3693 (Kazancı İçtihat Bankası): "...Davacı ... ile davalı ... 13.2.1997 tarihinde evlenmiş, 25.01.2005 tarihinde boşanmışlardır. Soybağının reddi istenen A. 12.12.2003 doğumlu olup, anne ve babasının boşanmasından sonra 14.05.2008 tarihinde anne beyanı üzerine nüfusa tescil edilmiştir. Davacı, boşanmadan 4-5 yıl önce ayrı yaşamaya başladıklarını, eşinin bir çocuğu olduğunu duymadığını, boşanma sırasında da sözedilmediğini, ancak kızı için gerekli bir evrak nedeni ile Nüfus Müdürlüğüne gittiğinde A.'in nüfusuna kaydedilmiş olduğunu öğrendiğini bildirmiş, 23.02.2016 tarihli celsede de tarihini hatırlamadığını, geçen yıl Nüfus Müdürlüğüne gittiğini, durumu öğrenince de avukata giderek bu davanın açıldığını bildirmişti. Dava 25.05.2015 tarihinde açılmıştır. Davacının yukarıdaki açıklamasına göre dava öğrenmeden itibaren 1 yıl içinde açılmıştır. Bunun aksini gösteren bir kanıt dosyada bulunmamaktadır..."

⁷⁴ ACABEY, s. 118-119; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, N 1357; BAYGIN, Soybağı, s. 27; ÖZ, s. 335; ÖKTEM ÇEVİK, s. 2117; PAKSOY, Gülnihal: "Soybağının Reddi", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2011 (97), s. 355; Yarg. HGK, 4.7.2018, 18-1922/1305, (Kazancı İçtihat Bankası); bu yöndeki yargı kararları için bkz. Yarg. HGK, 13.4.2016, 18-717/503 (Kazancı İçtihat Bankası); Yarg. 18. HD, 04.12.2014, 18862/17581 (Lexpera); Yarg. HGK, 30.01.2008, 2-36/47 (Lexpera): "...Somut olayda olduğu gibi, nesebin düzeltilmesinin babanın başvuru olmadan sahte belgelerle yapıldığının ileri sürülmesi durumunda, ancak bir "nüfus kaydının düzeltilmesi davasından" söz edilebileceği kuşkusuzdur Davacının nüfus kütüğündeki kayıt ve tescile esas dayanak belgenin gerçeğe uygun olmadığına ilişkin iddiası ve davalının aksi yöndeki savunmasının, hak düşürücü süreye bağlı olmaksızın, her türlü delille ispatlanması mümkündür..."

nikahlı eşinin çocuğu olarak gösterilerek nüfus siciline tescil edilmesi ya da çeşitli sebeplerle kardeş çocuğunun kendi evliliklerinden gibi nüfus siciline kaydedilmesi veya eşlerin kendilerinden olmayan bir çocuğu evlat edinme işlemini gerçekleştirmeden sanki kendi çocuklarıymış gibi nüfus siciline kaydettirmeleri durumlarına rastlanmaktadır. Dolayısıyla çocuğun nüfusa geç tescil edilmiş olduğu hallerde, babalık karinesinden faydalanılmaksızın tescil edilmesi söz konusu ise açılacak dava herhangi bir süreye tabi olmayan ve soybağının reddi davasından farklı olan nüfus kaydının düzeltilmesi davası olacaktır⁷⁵.

Kocanın sırf evliliğin sürdürüleceği umuduyla bir başka erkekten olma çocuğa katlanıp soybağını reddetmemiş olması da öğretide bir haklı sebep olarak kabul edilmektedir⁷⁶. Ancak bu halde soybağının ret hakkının

⁷⁵ Sicil kaydının düzeltilmesi davasının bir süreye bağlı olmadan açılabilmesinin eleştirisi ve sicil kaydının düzeltilmesi davalarında bir süre sınırı kabul edilmesi gerektiği yönünde krş. AKBIYIK, s. 205.

Nüfus kaydının düzeltilmesi davaları açısından bir süre sınırının kabul edilmemesi halinde dahi bu davanın açılması TMK m.2 uyarınca hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ise davanın dinlenilmemesi gerekir. Nüfus kayıtlarının düzeltilmesi her ne kadar kamu düzeni ile ilgili olsa da TMK m.2'de düzenlenen dürüstlük kuralı ve hakkın kötüye kullanılması yasağı hakkaniyet, kamu düzeni ve kişilik hakları gibi hukukun genel ilkelerindedir. Özellikle bir başkasına ait çocuğu kendi çocukları imiş gibi nüfus kütüğüne kaydettirmiş olan karı-kocanın sonradan nüfus kaydının düzeltilmesi davası açmaları dürüstlük kuralına aykırılık teşkil eder ve bu nedenle bu ihtimalde açılan dava TMK m.2 II uyarınca hakkın kötüye kullanılması yasağına dayanılarak reddedilmelidir. Zira bu halde çelişkili davranışta bulunma yasağına aykırılık söz konusu olduğu gibi, nüfus kaydının düzeltilmesi davası açılması sonucu elde edilecek menfaatle, özellikle uzun yıllar sonra açılan davalarda çocuğun uğrayacağı zarar arasında aşırı bir nispiyetlik söz konusu olabilir. Aksi yöndeki bir karar için bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 9.3.2021, E: 2020/8-269, K: 2021/228 (Kazancı İçtihat Bankası) sayılı kararı. Söz konusu karara konu olayda davacı, müteveffa eşinin, önceki eşi ile evliliği sırasında kendilerinden olmayan çocuğu kendi çocukları imiş gibi nüfus kütüğüne tescil ettirdiklerini iddia ederek nüfus kaydının düzeltilmesi açmıştır. Diğer yandan davacı da çocuğun öz teyzesidir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ise kanaatimce isabetsiz olarak, çocuğun müteveffa eşine ait olmadığını bilmesine rağmen 45 yıl sonra dava açan davacının bu davasının TMK m.2 uyarınca engellenemeyeceği görüşünü çoğunlukla kabul etmiştir: "...davacı ...'in teyzesi olan davacının davalının bu şekilde nüfusa kaydedildiğini bilmesine rağmen 45 yıl sonra eldeki davayı açtığı, TMK'nın 2. maddesinde, hakların dürüstlük kuralına uygun kullanılması gerektiği ifade edildikten sonra hakların açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeninin korumayacağını belirttiği, bir hakkın dürüstlük kuralına aykırı olarak kullanılması suretiyle başkasına bir zarar verilmesi hakkın kötüye kullanımını oluşturacağı, bu itibarla davacının 45 yıl sonra nüfus kaydının doğru olmadığı iddiasıyla eldeki davayı açmasının hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olduğu ve hukuken korunmaması gerektiği, direnme kararının açıklanan bu değişik gerekçe ile onanması gerektiği görüşü ileri sürülmüş ise de; bu görüşler yukarıda açıklanan nedenlerle Kurul çoğunluğunca benimsenmemiştir...". Benzer yönde bir başka Yargıtay kararında da gerçek durumu bildiği halde nüfus kaydının düzeltilmesi davasının açılmamasının TMK m.2 uyarınca hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olmadığı kabul edilmiştir. Bkz. Yarg. 8. HD, 20.02.2018, E: 2017/9284, K: 2018/2518 (Kazancı İçtihat Bankası): "...Davacı eldeki davayı açarak öncelikle gerçeği yansıtmayan nüfus kayıtlarının düzeltilmesini sağlayacak ve muris ...'in mirasından alacağı pay miktarının artmasını sağlayacaktır. Dolayısı ile davacının dava açmakta hukuki yararı ve menfaati mevcuttur. Hakkın kötüye kullanılmasında kıstas başkasına zarar vermek kastı değil, hakkın dürüstlük kurallarına aykırı olarak kullanılması sonucunda başkasının zarar görmüş olmasıdır. Nüfus kaydının hatalı olduğunu bilmek ve uzun süre dava açmayıp daha sonra dava açmak dürüstlük kuralına aykırılık oluşturmayacaktır. Öte yandan gerçeğe aykırı beyana dayalı olarak oluşturulan nüfus kaydının düzeltilmesi davası, mahiyeti gereği kamu düzeni ile de yakından ilgili bulunması sebebiyle, hâkimin istemle bağlı kalmayarak kendiliğinden de yapacağı araştırma ile elde edeceği sonuçlara göre hiçbir kuşku ve duraksamaya yer bırakmaksızın doğru sicil oluşturmak zorunluluğu bulunduğundan, böyle bir kaydın düzeltilmesi için dava açılması hakkın kötüye kullanılması kapsamında değerlendirilemez..."

⁷⁶ SEROZAN, Çocuk Hukuku, s. 194, SCHWENZER/COTTIER, Art. 256c, N 6; REICH, Art 256c, N 4.

sürenin kaçırılması dışında etkisizleşmesi sonucunu doğuran bir çelişkili davranışın varlığı tartışılabilir. Zira çocuğun başka bir erkekten olduğunu bile bile hamile bir kadınla evlenmenin de yerine göre soybağının ret hakkını etkisizleştirebilecek bir çelişkili bir davranış kaynağı olduğu kabul edildiğine göre⁷⁷, menfaatler durumunun aynı olduğu bu ihtimalde de soybağının reddi davası açma hakkının çelişkili davranış nedeniyle etkisizleştiği sonucuna varmak kanaatimce daha isabetli olacaktır.

Çocuk açısından soybağının reddi davasının ergin olduğu tarihten itibaren bir yıllık hak düşürücü süre içinde açılması gerekli ise de çocuğun kocanın gerçek babası olmadığını geç öğrendiği hallerde de gecikmenin haklı sebebe dayandığı gerekçesiyle soybağının reddi davasını açması mümkün olabilecektir⁷⁸.

Soybağının reddi davasında hak düşürücü süreler geçmişse ve davacı tarafından gecikmede haklı sebebin varlığı da ileri sürülüp ispat edilmemişse mahkeme tarafından davanın reddedilmesi gerekirken, Yargıtay kararlarında hâkimin davayı reddetmeden önce haklı sebebin bulunup bulunmadığını sorması ve buna ilişkin delillere göre karar vermesi gerektiği kabul edilmektedir:

“...Gecikme haklı bir nedene dayanyorsa soybağının reddi ile ilgili bir yıllık süre bu sebebin ortadan kalktığı tarihten başlar (TMK 289/son). Taraflardan gecikmenin haklı bir nedene dayanıp dayanmadığı konusundaki delilleri sorulup, gösterdikleri takdirde toplanıp sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken; ...yazılı şekilde karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir...”⁷⁹

2. Haklı sebebin söz konusu olmayacağı haller

Eski Medeni Kanun m.246 I’de “*Koca, sarahaten veya delaleten çocuğu tanıdıktan yahut bu bapta muayyen müddet geçtikten sonra, ret davası edemez.*” hükmü yer almaktaydı. Söz konusu hükümde yer alan tanıma

⁷⁷ Bu yönde bkz. SEROZAN, Çocuk Hukuku, s. 195.

⁷⁸ Bu yöndeki bir karar için bkz. Yarg. 18. HD, 4.6.2012, 6203/6816 (Lexpera): “...Davacı, K1’un babası olmadığını davadan kısa bir süre önce öğrendiğini ileri sürerek dava açtığına göre; gecikmeyi haklı kılan bir sebep bulunup bulunmadığı konusunda ispat yükü davacıya ait olup davacı dava dilekçesinde tanık deliline de dayanmış ancak mahkemeye tanıkların isim ve adresleri ile hangi konuda dinletilmek istendiği davadan sorulup açıklanmamıştır. Buna göre, davacının dava açmak konusunda haklı sebebe dayandığı iddiası yönünden taraf delillerinin toplanıp 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 289. maddesi şartlarının gerçekleşmesi halinde işin esası yönünden inceleme yapılarak sonucu uyarınca karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile hak düşürücü süreden davanın reddi doğru görülmemiştir...”

⁷⁹ Yarg. 2. HD, 11.6.2012, E: 2011/7358, K: 2012/15719 (Kazancı İçtihat Bankası); aynı yönde bkz. Yarg. 2. HD, 14.5.2012, 8139/12883 (Kazancı İçtihat Bankası); Yarg. 2. HD, 13.12.2010, 8060/20946 (Kazancı İçtihat Bankası); Yarg. 8. HD, 4.4.2019, E: 2018/57, K: 2019/3694 (Kazancı İçtihat Bankası).

ibaresi çocuk ve babası arasında soybağı ilişkisini kuran teknik anlamıyla “tanıma”yı değil, koca tarafından çocuğun açık ya da örtülü olarak benimsenmesi olarak anlaşılmaktaydı⁸⁰. Bu itibarla öğretilerde de soybağının reddi davası açısından kocanın çocuğun doğumunu öğrendikten sonra çocuğu benimsemesi, örneğin çocuğu kendi çocuğu olarak nüfusa kaydettirmesi, çocuğun doğumundan sonra anası ile birlikte yaşamaya devam etmesi gibi hallerde dava hakkının düşeceği kabul edilmekteydi⁸¹. Yürürlükteki Türk Medeni Kanunu’nda ise söz konusu hükme yer verilmemiştir. O halde kocanın çocuğu benimsemiş olduğu hallerde soybağının reddi davası hakkının düşmeyeceği sonucuna mı varılmalıdır? Öğretilerde bu hususta farklı görüşlerin savunulduğu görülmektedir. Kocanın çocuğu benimsemiş olmasının soybağının reddi davası açma hakkını ortadan kaldırmayacağı öğretilerde bir görüşü savunan yazarlarca kabul edilmekle birlikte⁸², kanaatimce çocuğu açık ya da örtülü biçimde benimseyen kocanın soybağının reddi davası açmasının TMK m.2 kapsamında dürüstlük kuralına aykırılık teşkil edeceğini kabul etmek daha isabetli olacaktır⁸³.

Kocanın çocuğun kendisinden olmadığını bilmesine rağmen, aile onurunu korumak için soybağının reddi davası açmaması, ancak durum aleni hale geldikten sonra dava açması ya da karısının gebe kaldığı dönemde başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğunu bilmesine rağmen, karısının bu durumu itiraf etmesinden önce ya da zina sebebiyle boşanma davası sonuçlanmadan önce soybağının reddi davası açmaması hallerinde ise bir haklı sebebin bulunmadığı ve bu nedenle dava süresinin uzamasının söz konusu olmayacağı öğretilerde ifade edilmektedir⁸⁴.

Benzer şekilde, bir başka erkeğin spermiyle heterolog yapay döllemeye olurunun vermenin⁸⁵ de sonradan soybağının ret hakkını etkisizleştirebileceği, zira bu ihtimalde hakkın kötüye kullanılması yasağına aykırılığın

⁸⁰ SAYMEN/ELBİR, s. 313; FEYZİOĞLU/ÖZAKMAN/SARIAL, s. 440.

⁸¹ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 217; TEKİNAY, Aile, s. 427; GENÇCAN, s. 20.

⁸² AKINTÜRK/ATEŞ, s. 343: Yazarlar eski MK’da yer alan hükmün TMK’da düzenlenmediği ve soybağının reddi davası açılmasını önleyici bir hüküm bulunmadığından, çocuğun benimsenmiş olmasının kocanın soybağının reddi davası açmasına engel olmayacağını ifade etmektedirler.; ayrıca bkz. GENÇCAN, s. 25; ÖZ, s. 326; PAKSOY, s. 367.

⁸³ Bu yönde bkz. SEROZAN, Çocuk Hukuku, s. 195; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, N 1397; dolaylı olarak aynı yönde bkz. ÖZTAN, s. 889.

⁸⁴ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, N 1402; BAYGIN, Soybağı, s. 41; zina davası açısından bu yönde bkz. GENÇCAN, s. 22. Bu hallerde esasen davanın açılmasının davacının kusurundan kaynaklanmaması şartının gerçekleşmemiş olduğu yönünde bkz. ACABEY, s. 152.

⁸⁵ Esasen Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Yönetmeliği (RG. 30.9.2014/29135) uyarınca heterolog yapay dölleme mümkün değildir. Zira Yönetmelik’in 4/ğ maddesinde üremeye yardımcı tedavinin; anne adayının yumurtası ile kocanın sperminin çeşitli yöntemlerle döllemeye daha elverişli hale getirilerek, gerektiğinde vücut dışında döllemesini sağlayıp, gametlerin veya embriyonun anne adayına transferini kapsayan ve modern tıpta bir tıbbi tedavi yöntemi olarak kabul edilen uygulamaları ifade ettiği belirtilmiştir. Bununla birlikte uygulamada bu düzenlemeye aykırı şekilde, kadının kocasından başka bir erkeğin spermi ile yapay dölleme yoluyla hamile kalması söz konusu olabilir.

(TMK m.2 II) söz konusu olduğu kabul edilmektedir⁸⁶. Nitekim İsv. MK m.256/3 hükmünde kocanın, döllemenin üçüncü bir kişi tarafından gerçekleştirilmesine rıza göstermesi halinde soybağının reddini dava edemeyeceği açıkça düzenlenmiştir⁸⁷. Keza Alman Medeni Kanunu (BGB) §1600(4)'de de üçüncü bir kişi tarafından sperm bağı yoluyla yapay döllemeye olurlu veren erkeğin, soybağının red hakkının bulunmadığı ifade edilmiştir. Buna karşılık, evli çiftlerin homolog yapay dölleme için başvurularına ve heterolog dölleme için rıza göstermemiş olmalarına rağmen, heterolog dölleme gerçekleştirildiyse bu ihtimalde kocanın soybağının reddi davası açması mümkün olacaktır⁸⁸. Diğer yandan, heterolog yapay döllemeye rıza gösterilmesi halinde soybağının red hakkı sadece koca açısından söz konusu değildir. Genetik kökenini öğrenmesi ve genetik babasına bağlanması açısından ise belirtilen ihtimalde çocuğa soybağının red hakkının tanınması gereklidir⁸⁹.

Davacının yasal düzenlemeler hakkında bilgi eksikliğinin bulunması da haklı sebeple hak düşürücü sürenin uzamasına imkân vermez⁹⁰.

⁸⁶ SEROZAN, Çocuk Hukuku, 183-184, s. 195; AKINTÜRK/ATEŞ, s. 345; ACABEY, s. 195; BAYGIN, Kan Bağı, 261; ŞIPKA/GENÇ ARIDEMİR, s. 156; EROL, Yasemin: Yapay Dölleme Yöntemleri ve Taşyıcı Annelik, Ankara 2012, s. 166; BAYSAL, s. 520, dn. 94; üçüncü kişinin sperm ile yapay döllemenin gerçekleştirilmesi halinde soybağının red hakkının üçüncü kişinin sperminden kocanın rızası alınmadan kullanılmış olması şartıyla söz konusu olabileceğini belirterek aynı yönde bkz. ÖZTAN, s. 877; heterolog yapay döllemeye rıza veren kocanın soybağının reddi davası açmasının dürüstlük kuralına aykırılık teşkil ettiği yönündeki görüş için bkz. KILIÇOĞLU, s. 415; aynı yönde bkz. ÖZDEMİR, Hayrunnisa: “Yapay Dölleme ve Soybağı”, Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan, İstanbul 2013, s. 895; ERDEM/MAKARACI BAŞAK, s. 340; NOMER, s. 584-586; gerekçesini belirtmemekle birlikte babaya soybağının reddi davası açma hakkı tanınmaması gerektiği yönündeki görüş için bkz. OKTAY ÖZDEMİR, Saibe/TEK, Gülen Sinem: “Türk Hukukunda Tıp Bilimindeki Gelişmelerin Soybağına Etkileri”, Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan, İstanbul, 2013, s. 916; farklı gerekçelerle aynı yönde bkz. TURGUT, s. 46; krş. KIRKBEŞOĞLU, Nagehan: Soybağı Alanında Biyoetik ve Hukuk Sorunları, İstanbul 2006, s. 66; Yazar, başka bir erkeğe ait spermle döllemeye izin vermiş olan kocanın, çocuk ergin oluncaya kadar ona nafaka ödemekle yükümlü olması, ancak bu rızanın kişilik işlemi olan soybağının ret davası açma hakkını ortadan kaldırmaması gerektiğini ifade etmektedir.

Homolog döllemede sperm kokteylinin söz konusu olması ve sperm kokteylinin içinde kocanın sperminden bulunması halinde, sperm kokteylinde başkalarına ait sperm kullanılmasına izin veren kocanın yine de çocuğun soybağının reddedebileceği, zira kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olan soybağının red hakkından önceden feragatin geçerli olmayacağı yönünde krş. ÖZDEMİR, s. 885.

⁸⁷ Bu hüküm, hakkın kötüye kullanılmasına ilişkin genel yasağın (İsv.MK 2 II/TMK m.2 II) bir uygulamasıdır. Bkz. SCHWENZER/COTTIER, Art. 256, N 12.

⁸⁸ SEROZAN, Çocuk Hukuku, s. 183; OKTAY ÖZDEMİR/TEK, s. 917; ÖZDEMİR, s. 895; heterolog yapay döllemenin kocanın izni olmadan gerçekleştirilmesi halinde dürüstlük kuralına başvurulmasının daha zor olduğu yönündeki görüş için bkz. ERDEM/MAKARACI BAŞAK, s. 340; bu halde kocanın soybağının reddedemeyeceği, yapay dölleme yoluna rıza gösteren kocanın, arzu edilmeyen sonuçlara da katlanmak durumunda olduğu yönünde krş. NOMER, s. 590.

⁸⁹ BAYGIN, Kan Bağı, s. 262; OKTAY ÖZDEMİR/TEK, s. 917; TOSUN/BAŞ, s. 105; Benzer şekilde, kocanın çocuğu benimsemiş olmasının çocuğun dava hakkını kaldırmayacağı yönündeki görüş için bkz. ÖZTAN, s. 889; SEROZAN, Çocuk Hukuku, s. 185, 189; Yazar, bu ihtimalde dava hakkının sadece çocuğa tanınacağını, çocuğun altsoyunun ise dava hakkı olmadığını ifade etmektedir. İsv.MK m.256 III hükmünde de döllemenin üçüncü bir kişi tarafından gerçekleştirilmesine rıza gösteren kocanın dava hakkı olmadığı belirtildikten sonra, hükmün ikinci cümlesinde çocuğun dava hakkının bulunduğu belirtilmiştir. Bkz. SCHWENZER/COTTIER, Art. 256, N 14.

⁹⁰ SCHWENZER/COTTIER, Art. 256c, N 6; TUOR/SCHNYDER/JUNGO, §40 N19; Yazarlar, hukuki bilgi eksikliğinin haklı sebep olarak kabul edilmesinin, babalığın tanınmasında süre sınırı belirlenmesi, diğer ifadeyle hukuk güvenliğinin sağlanması amacına aykırı olacağını belirtmektedirler.

Haklı sebebin söz konusu olmayacağı bir başka hal de şudur: Koca ya da çocuk, kendisine vaat edilen maddi çıkar beklentisi ile soybağının reddi davası açmayıp bu beklentisinin gerçekleşmeyeceğini anladığında davayı açmışsa bu durum da haklı sebep kapsamında değerlendirilmemektedir⁹¹.

Haklı sebep söz konusu olmamasına rağmen, Yargıtay kararlarında karışıklığa sebebiyet verilmiş bir diğer durum da şudur: TMK m.289'da kocanın açacağı soybağının reddi davası açısından dava süresinin doğumun ve baba olmadığının veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğu öğrenilmesi ile başlayacağı kabul edildiğinden, çocuğun soybağından şüphe duyulmadığı ya da kocanın çocuk yapma yeteneğine sahip olmadığı sonradan ortaya çıkması durumlarında zaten dava açma süresi henüz işlemeye başlamamıştır. Bu nedenle belirtilen hallerde, sürenin haklı sebep uzaması da söz konusu olmayacaktır⁹². Koca için hak düşürücü sürenin işlemeye başlaması baba olmadığını öğrenme anı ile başlayacaktır, o halde baba olmadığını geç öğrenme koca için sürenin uzamasını sağlayan bir haklı sebep değildir, zira bu halde öğrenme olgusu henüz gerçekleşmediğinden süre işlemeye başlamamıştır. Dolayısıyla aşağıda yer alan kararda ifade edildiğinin aksine, davacı kocanın gecikmesine dayanak olarak gösterdiği haklı sebebi ispat etmesi gerekmeyip kendisinin çocuğu olamayacağını sonradan tıbbi belge ile öğrenmiş olduğunu ispat etmesi yeterlidir:

“...davacı Türk Medeni Kanunu'nun 289/son maddesi uyarınca bu davayı açmakta gecikmesinin haklı sebebe dayandığını, kendisinin çocuğu olamayacağını tıbbi belge ile öğrenmesi üzerine bu davayı açtığını beyan etmesine göre, mahkemeye davacının bu iddiasını kanıtlayacak delillerini sunması için kendisine önel verilmeden taraf teşkili de sağlanmadan eksik hasım ve eksik araştırma ile davanın reddi usul ve yasaya aykırıdır...”⁹³

Çocuğun, annesinin kocasının babası olmadığını geç öğrenmesi ise bir haklı sebep teşkil edebilir⁹⁴. Nitekim yargı kararlarında da çocuğun açacağı dava açısından bu hususun bir haklı sebep teşkil edeceği kabul edilmektedir:

“...Davacı 13.2.1960 doğumlu olup, F.B.ile eşi A.B.'nin evlilikleri içinde dünyaya gelmiş, 20.2.1960 tarihinde nüfusa tescil edilmiştir... Davacı, babasının F. B. olmadığını, 2009 yılı yaz aylarında kardeşiyle miras meselesinden dolayı aralarında çıkan tartışma sırasında öğrendiğini, öncesinde

⁹¹ ÖZ, s. 335.

⁹² DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, N 1401, dn.77.

⁹³ Yarg. 2. HD, 27.12.2012, E: 2011/21450, K: 2012/31827 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁹⁴ Baba olmadığını geç öğrenmenin kocanın açacağı davada haklı sebep teşkil etmeyeceği, normal sürenin öğrenmeden itibaren başlayacağı, ancak çocuk açısından kocanın, babası olmadığını geç öğrenmesinin bir haklı sebep teşkil edeceği yönündeki görüş için bkz. ÖZ, s. 333.

bu konuda kendisine ne anasının ne de babasının herhangi bir şey söylemediğini, çocukluğu hariç yaşamının büyük bir dönemini köyü dışında inşaatlarda işçilik yaparak sürdürdüğünü için durumu ilk defa kardeşinin söylemesiyle öğrendiğini ileri sürmüştür. Davalılardan M.davacının bu iddiasının doğrulamış, diğer davalılar da aksi yönde bir beyanda bulunmamışlardır. Bu durumun davacıdan uzun yıllar “gizlenmiş” olması, davacı bakımından gecikmeyi haklı kılan bir sebep oluşturur. Bu bakımdan 11.11.2009 tarihinde açılan davada hak düşürücü sürenin geçmediği kabul edilmiştir...”⁹⁵

Yukarıda da ifade edildiği gibi, Yargıtay kararlarında ve öğretide davacı kocanın çocuğun kendisinden olmadığı yönünde sadece şüphe duymasının hak düşürücü sürenin işlemeye başlaması için yeterli olmadığı kabul edilmektedir. Ancak bazı Yargıtay kararlarında davacının şüphe duymasının “bilme” kabul edilerek hak düşürücü sürenin başlatılmasının doğru olmadığı ifade edilmekle birlikte, aynı zamanda davacının gecikmesinin haklı bir nedene dayandığının kabulü gerektiğinden de bahsedilmektedir ki esasen bu halde hak düşürücü süre henüz işlemeye başlamadığı için gecikmenin haklı sebebe dayanıp dayanmadığının da tartışılması isabetli değildir:

“Dosyanın içeriğine, tarafların beyanı, tanıkların ifadeleri, davacı kocanın, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten itibaren 1 yıllık hak düşürücü süreyi geçirdiğinin kanutlanamamasına, davacının şüphe duygusunun bilme kabul edilerek 1 yıllık hak düşürücü sürenin başlatılmasının doğru olmadığı, bu açıklamaya göre davacının gecikmesinin haklı bir nedene dayandığının kabulü gerekir...”⁹⁶

III. Haklı Sebebin Bulunması Halinde Uzama Süresi

Soybağının reddi davasında dava açma süresi olan bir yıllık hak düşürücü süre geçmiş olmasına rağmen, gecikmenin haklı bir sebebe dayanması halinde bir yıllık sürenin⁹⁷ bu sebebin ortadan kalkmasından itibaren işlemeye

⁹⁵ Yarg. 2. HD, 24.12.2012, E: 2011/22344, K: 2012/31297 (Kazancı İçtihat Bankası); aynı yönde bkz. Yarg. 2. HD, 10.9.2012, E: 2011/11202, K: 2012/20613 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁹⁶ Yarg. 8. HD, 23.3.2017, 1229/4257 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁹⁷ TMK m.289 I'de yer alan “...her halde doğumdan başlayarak beş yıl...” ibaresi Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmeden önce, gecikmenin haklı sebebe dayanması halinde sadece bir yıllık nispi sürenin değil, beş yıllık

başlayacağı kabul edilmiştir (TMK m.289 III). Öğretide ise gecikmenin haklı sebebe dayanması halinde davanın açılacağı sürenin bir yıl olarak düzenlenmiş olması eleştirilmektedir. Hak düşürücü sürenin haklı sebep nedeniyle kaçırılması halinde dava açma imkânının doğmasından itibaren uygun bir süre içerisinde dava açılmasının kabul edilmesinin daha isabetli bir düzenleme olacağı ifade edildiği gibi⁹⁸, davanın açılacağı sürenin tanınmanın iptali, babalık davası ve sonradan evlenmeyle kurulan soybağının reddi davasında olduğu gibi bir ay olması gerektiği de ileri sürülmektedir⁹⁹. Gecikmenin haklı sebebe dayanması durumunda soybağının reddi davası açısından bir yıllık sürenin bu sebebin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlaması da öğretide eleştirilmektedir. Zira haklı sebep söz konusu ise, davacının İsviçre Hukukunda olduğu gibi hal ve şartlara göre mümkün olan en kısa sürede dava açması zorunlu olmayıp haklı sebebin ortadan kalkmasından sonra bir yıl dolana kadar dava açılabilir, meğerki bu durum hakkın kötüye kullanılması teşkil etsin¹⁰⁰.

Öğretide eleştirilen bir başka husus ise gecikmenin haklı sebebe dayanması halinde, soybağının reddi davası ve diğer davalar açısından tanınan ek sürenin farklı olmasıdır. Zira tanınmanın iptali ve sonradan evlenme yoluyla soybağının kurulmasına itiraz davalarında ise gecikmenin haklı sebebe dayanması halinde dava açmak için sebebin ortadan kalkmasından itibaren bir aylık ek süre tanınmıştır (TMK m.294 III, 300 IV). Soybağının reddi davasında bir yıllık ek süre verilirken, diğer soybağı davalarında bir aylık ek süre öngörülmesinin tutarsız olduğu¹⁰¹ ve hükümler arasındaki uyumu bozduğu, bu farklılığın yaratılmasının gerekçesinin anlaşılmadığı öğretide ifade edilmektedir¹⁰². Bu uyumsuzluğun kanun boşluğunun doldurulması yoluyla giderilmesi gerektiği¹⁰³ ve soybağının reddi davasında da davacıya tanınacak ek sürenin bir ay olarak düzenlenmesi suretiyle giderilmesi gerektiği öğretide savunulmaktadır¹⁰⁴.

mutlak sürenin de uzadığının kabul edilmesi gerektiği, aynı hakla ilgili olarak dava süresinin biri için istisna öngördüğü, diğeri için istisna öngörmediğinin kabul edilmesinin kanun koyucunun iradesinin çelişkili olacağı sonucunu doğuracağı ve bunun da kabul edilemeyeceği, bu konuda kanunda bir boşluk bulunduğundan, hükümün yorumundan istisnanın beş yıllık süreyi de kapsadığının anlaşılması gerektiği öğretide çoğunluk görüşü tarafından kabul edilmekteydi. Bu yönde bkz. ANTALYA, s. 1011-1012; ACABEY, s. 151-152; SEROZAN, Soybağı, s. 762; bu yöndeki yargı kararları için bkz. Yarg. HGK, 22.12.2004, 2-554/742 (Kazancı İçtihat Bankası); krş. MAKARACI, s. 283. İsviçre Hukukunda ise soybağının reddi davası açısından beş yıllık üst süre halen mevcut olup haklı sebep halinde uzamanın beş yıllık süre açısından da uygulanacağı kabul edilmektedir. Bu yönde bkz. TUOR/SCHNYDER/JUNGO, §40 N20; SCHWENZER/COTTIER, Art. 256c, N 6; REICH, Art. 256c, N 4; BÜCHLER, s. 467.

⁹⁸ Bu yöndeki görüş için bkz. HATEMİ, N 681.

⁹⁹ Bu yöndeki görüş için bkz. BAYGIN, Soybağı, s. 41.

¹⁰⁰ ACABEY, s. 152.

¹⁰¹ BAYGIN, Soybağı, s. 41, 83; SEROZAN, Çocuk Hukuku, s. 194, 203, 210, 218; AKBIYIK, s. 215.

¹⁰² SEROZAN, Anayasa Mahkemesi, s. 159: Yazar, soybağının reddi davasında bir yıl olan bu ek sürenin babalık davasında bir aya indirilmiş olmasının bilinçli bir hukuk politikası tercihinin ürünü olmayacağını, aksine dikkatsizlik ürünü olabileceğini ifade etmektedir.

¹⁰³ SEROZAN, Çocuk Hukuku, s. 194; aynı yazar, Soybağı, s. 762.

¹⁰⁴ BAYGIN, Soybağı, s. 41; SEROZAN, Çocuk Hukuku, s. 194; ŞIPKA/GENÇ ARIDEMİR, s. 166.

Yukarıda da belirtildiği üzere, eski Medeni Kanun'da (EMK m.246) da çocuğun babası olduğu konusunda aldatılan ve bu nedenle çocuğu benimseyen veya süresi içinde dava açamayan kocanın aldatılmayı öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde soybağını reddedebileceği kabul edilmişti. Eski düzenlemede dava açma süresi geçmiş olmasına rağmen dava açılmasını mümkün kılan bir diğer durum da haklı bir nedenle davanın süresinde açılmamış olmasıydı. Haklı bir neden sebebiyle dava açılmadığı durumlarda, haklı nedenin ortadan kalkmasından sonra gecikmeksizin dava açılması gerektiği öğretide çoğunluk görüşü tarafından kabul ediliyordu¹⁰⁵. Aldatılmadan farklı olarak kanun hükmünde davacıya bir aylık süre tanınmamıştı.

İsviçre Medeni Kanunu'nda da gecikmenin önemli sebeplerle mazur görülebildiği hallerde, sürenin sona ermesinden sonra da soybağının reddine imkan verilmiştir (İsv.MK 256c III), ancak söz konusu hükümde bir yıllık ek süre öngörülmediği gibi hangi süre içinde dava açılabileceğine ilişkin bir düzenleme de getirilmemiştir. Öğretide ise önemli sebeplerle sürenin kaçırılmasının mazur görülebildiği hallerde yeni bir süre verilmesinin söz konusu olmadığı ve davanın somut olayın koşullarına göre mümkün olan en kısa süre içerisinde açılması gerektiği kabul edilmektedir¹⁰⁶. Buna göre söz konusu önemli sebebin ortadan kalkmasından sonra hal ve şartlara göre mümkün olan en kısa sürede davanın açılıp açılmadığını hâkim belirleyecek ve makul sürede açılmamışsa davayı reddedecektir.

Kanaatimce Türk Hukuku açısından da gecikmenin haklı sebebe dayanması halinde soybağı reddi davası ve diğer soybağı davalarında farklı sürelerin kabul edilmesi isabetli değildir. Çocuk ve babası arasında mevcut soybağının sona erdirmeye yönelik tanınmanın iptali ve sonradan evlenmeyle kurulan soybağına itiraz davaları ve soybağının reddi davası arasında menfaatler durumunun aynı olduğu düşünüldüğünde, bu davalar açısından haklı sebeple süresinde dava açılmaması halinde farklı sürelerin kabul edilmiş olmasının haklı bir gerekçesi bulunmamaktadır. Diğer yandan, çocuk ve babası arasında soybağının kurmaya yönelik babalık davası açısından gecikmeyi

¹⁰⁵ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 218; FEYZİOĞLU/ÖZAKMAN/SARIAL, s. 442; ÖZSUNAY, Ergun: "MK. 296'daki Bir Yıllık Dava Süresinin Geçirilmesine Rağmen Babalık Davasının İstisnaen Açılabileceği Durumlar", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Yıl: 1963, Cilt: 29, S: 1-2, s. 229; GENÇCAN, s. 23: Yazar, derhal kavramına da açıklık getirerek, örneğin şehir merkezinde yaşayan ve mahkemeye ulaşması veya bir avukata vekalet vermesi her an mümkün olan bir kocanın, haklı neden ortadan kalktıktan on gün sonra dava açması halinde davanın reddedilmesi gerektiğini ifade etmektedir.; krş. TEKİNAY, Aile, s. 431: Yazar, haklı sebebin dava süresinin işlemesine engel olduğu ve bu nedenle hak düşürücü sürenin haklı sebep ortadan kalkar kalkmaz işlemeye başlaması gerektiği, söz konusu çoğunluk görüşü kabul edildiği takdirde haklı sebep ortadan kalkar kalkmaz davacının derhal dava açmış sayılması için ne kadar süre içerisinde harekete geçmesi gerektiğinin belirsiz olduğunu ve bu nedenle haklı sebep ortadan kalkmaz hak düşürücü sürenin işlemeye başlayacağını kabul etmekteydi.

¹⁰⁶ TUOR/SCHNYDER/JUNGO, §40 N 20.

haklı kılan sebebin varlığı halinde, bu sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir aylık süre tanınmışken (TMK m.300 III), çocuk ve mevcut babası arasındaki soybağının ortadan kaldırılacak soybağının reddi davasında haklı sebeple hak düşürücü sürenin kaçırılması durumunda sürenin bir yıl olarak kabul edilmiş olması da isabetli değildir. Zira babalık davasında çocuk genetik babasına bağlanırken, mevcut olan soybağının ortadan kaldırılmasını amaçlayan soybağının reddi davasında ise çocuğun soybağı boşaltılıp çocuk babasız konuma gelmektedir¹⁰⁷.

Sonuç olarak, Türk Hukuku açısından da İsviçre Hukukunda olduğu gibi gecikmeyi haklı kılan sebep varsa bu sebep ortadan kalktıktan sonra hal ve şartlara göre mümkün olan en kısa süre içerisinde dava açılması gerektiğinin kabul edilmesi ve kanunda bu yönde değişiklik yapılması daha isabetli olacaktır¹⁰⁸. Bu süreyi elbette somut olayın şartlarına göre hâkim belirleyecektir. Buna karşılık, mutlaka bir süre belirlenecek ise, haklı bir sebeple süresi içerisinde dava açılmadığı hallerde, bu sebebin ortadan kalktığı andan itibaren işleyecek olan sürenin, menfaatler durumunun aynı olduğu soybağı davalarında yeknesak bir süre olarak belirlenmesi gereklidir¹⁰⁹.

Sonuç

Çocuk ile babası arasında soybağının ortadan kaldırılması sonucunu doğuran soybağının reddi davası açma hakkı kural olarak koca ve çocuğa aittir. Kanunda belirtilen bazı şartların gerçekleşmesi halinde kapsamı sınırlı olan ilgililere de dava açma imkânı tanınmıştır. Kocanın açacağı dava, çocuğun doğumunu ve baba olmadığını ya da ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten itibaren işlemeye başlayan bir yıllık hak düşürücü süreye tabidir. Çocuk ise ergin olduğu tarihten itibaren bir yıllık hak düşürücü süre içinde davayı açmalıdır. Dava açma süresinin geçmesinden önce kocanın ölmesi veya gaipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi hâllerinde ise kanunda sayılan ilgililer, doğumu ve kocanın ölümünü, sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybettiğini veya hakkında gaiplik kararı alındığını öğrenmelerinden başlayarak bir yıl içinde soybağının reddi davasını açabilirler.

¹⁰⁷ SEROZAN, Anayasa Mahkemesi, s. 157.

¹⁰⁸ Soybağının reddi davası açısından gecikmenin haklı sebebe dayanması halinde sebebin ortadan kalkmasından sonra kısa süre içinde dava açmayıp bir yıllık sürenin sonuna kadar beklenilmesinin isabetli olmadığı yönündeki görüş için bkz. BAYGIN, Soybağı, s. 42; ACABEY, s. 152.

¹⁰⁹ Haklı sebeple hak düşürücü sürenin kaçırılması halinde soybağının reddi davası ile tanınmanın iptali ve babalık davalarında kanunda farklı süre öngörülmesi olmasının tutarsız düzenlemeler olduğu, bu tür tutarsız düzenlemelerin gerçek olmayan boşluk kavramının kapsamında kabul edildiği, ancak günümüzde gerçek olmayan boşluk ve örtülü boşluk arasında artık bir ayırım gözetilmediği konusundaki görüş için bkz. SEROZAN, Rona: Medeni Hukuk, Genel Bölüm/Kişiler Hukuku, İstanbul 2018, I §5 N 49.

Soybağının reddi davasının açılabilceği hak düşürücü süreler geçtikten sonra gecikmenin haklı sebebe dayanması halinde dava açma süresinin uzaması söz konusu olur. Soybağının reddi davasında dava süresinin uzamasını sağlayan haklı sebepler objektif engellerden kaynaklanabileceği gibi, sübjektif engellerden de kaynaklanabilir; hâkim, hak düşürücü sürenin uzaması sonucunu doğuran haklı sebepleri her somut olayın şartlarına göre değerlendirilir.

Gecikmenin haklı sebebe dayanması halinde, soybağının reddi davası ve diğer soybağı davaları açısından tanınan ek süre ise farklı olup soybağının sona erdirmeye yönelik olan soybağı davaları arasında menfaatler durumunun aynı olduğu düşünöldüğünde, haklı sebeple süresinde dava açılmaması halinde farklı sürelerin kabul edilmiş olmasının haklı bir gerekçesi bulunmamaktadır. Bu nedenle Türk Hukuku açısından İsviçre Hukukunda olduğu gibi gecikmeyi haklı kılan sebep varsa bu sebebin ortadan kalkmasından itibaren hal ve şartlara göre mümkün olan en kısa süre içerisinde soybağının reddi davasının açılması gerektiğinin kabul edilmesi daha isabetlidir. Diğer yandan, mutlaka bir süre belirlenecek ise, haklı bir sebeple süresi içerisinde dava açılmadığı hallerde, bu sebebin ortadan kalktığı andan itibaren işleyecek olan sürenin, menfaatler durumunun aynı olduğu soybağı davalarında yeknesak bir süre olarak belirlenmesi gereklidir.

Kaynakça

[1] ACABEY, Mehmet Beşir: Soybağı-Kurulması, Genel Olarak Sonuçları, Özellikle Evlilik Dışı Doğan Çocukların Mirasçılığı-, İzmir 2002.

[2] AKBİYİK, Cem: “Anayasa Mahkemesinin Soybağı Hukuku Alanındaki Kararlarının Toplu Bir Değerlendirilmesi”, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2012/1, s. 203-224.

[3] AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ, Derya; Türk Medenî Hukuku, İkinci Cilt, Aile Hukuku, 23. Baskı, İstanbul 2021.

[4] AKSOY DURSUN, Sanem: “Soybağı Davalarındaki Hak Düşürücü Sürelere İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararlarının Değerlendirilmesi”, İstanbul Hukuk Mecmuası, 76/2, 2018, s. 393-416. (Hak Düşürücü Süre)

[5] AKYÜZ, Emine: Çocuk Hukuku, Güncelleştirilmiş 6. Baskı, Ankara 2018.

[6] ANTALYA, Gökhan: “Soybağının Reddine İlişkin Dava Sürelerinin

Haklı Sebep Uzası”, Legal Hukuk Dergisi, C: 3, S: 27, 2005, s. 1009-1013.

[7] AYDIN ÜNVER, Tülay/DUR SUN KARAAHMETOĞLU, Şeyda. “Ana ile Kurulan Soybağının Reddi”, Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk, Cilt 1, Ed. Zeynep Özlem Üskül Engin, İstanbul 2019, s. 299-332.

[8] BAYGIN, Cem: Soybağı Hukuku, İstanbul 2010. (Soybağı)

[9] BAYGIN, Cem: “Kan Bağına Dayanan Soybağı”, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, 2002, C: VI, S: 1-4, s. 255-284. (Kan Bağı)

[10] BAYSAL, Başak: “Çocuğun Kökenini Öğrenme Hakkı”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, Cilt I, İstanbul 2010, s. 493-533.

[11] BÜCHLER, Andrea: “Das Abstammungsrecht in rechtsvergleichender Sicht”, FamPra.ch 2005, S: 437, s.437-470.

[12] DEMİRBAŞ, Feride: “Baba ile Çocuk Arasındaki Soybağına İlişkin Davalarda Davacı Olabilecek Kişiler”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: XXII, S: 3, 2018, s. 3-36.

[13] DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan/GÜMÜŞ, Mustafa Alper: Türk Özel Hukuku Cilt III, Aile Hukuku, İstanbul 2021.

[14] DURAL, Mustafa/AYAR, Ahmet: “Anayasa Mahkemesi’nin MK m.289’a İlişkin E: 2008/30, K: 2009/96 Sayılı Kararının İrdelenmesi”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Özel Sayı: Prof. Dr. Erhan Adal’a Armağan, 2012, s. 57-62.

[15] ERDEM Mehmet/MAKARACI BAŞAK, Aslı: Aile Hukuku, Ankara 2022.

[16] EROL, Yasemin: Yapay Dölllenme Yöntemleri ve Taşıyıcı Annelik, Ankara 2012.

[17] FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin/ÖZAKMAN, H. Cumhur/SARIAL, M. Enis: Aile Hukuku, Yeniden gözden geçirilmiş, genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul 1986.

[18] GENÇCAN, Ömer Uğur: “Soybağının Reddi Davalarında Dava

Süresi”, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, S: 114, 2002, s. 19-27.

[19] GÜMÜŞ, Mustafa Alper: “Koca, Çocuk ve Ergin Olmayan Çocuğa Atanan Kayyım Dışındaki ‘Diğer İlgililer’ [Kocanın Ana ve Babası ile Altsoyunun, Baba Olduğunu İddia Eden Kişinin, Annenin (!)] Soybağının Reddi Davasını Açma Hakkı (TMK m.291/1, III)”, Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan, İstanbul 2013, s. 568-578.

[20] HATEMİ, Hüseyin: Aile Hukuku, 9. Bası, İstanbul 2021.

[21] HAUSHEER, Heinz/GEISER, Thomas/AEBI-MÜLLER, Regina E.: Das Familienrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Bern, Stämpfli Verlag AG, 2010.

[22] KILIÇOĞLU, Ahmet M.; Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş-Güncelleştirilmiş 6. Bası, Ankara 2022.

[23] KIRKBEŞOĞLU, Nagehan: Soybağı Alanında Biyoetik ve Hukuk Sorunları, İstanbul 2006.

[24] KÖPRÜLÜ, Bülent/KANETİ, Selim: Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş 2. Bası, İstanbul 1989.

[25] MAKARACI, Aslı: “Soybağının Reddi Davasında Yer Alan Hak Düşürücü Sürenin İptaline İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararının İncelenmesi”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S: 69-70, Mayıs Haziran 2010, s. 267-284.

[26] NOMER, Hâluk Nami: “Sunî Dölllenme Dolayısıyla Ortaya Çıkabilecek Nesep Problemleri”, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 545-594.

[27] OKTAY ÖZDEMİR, Saibe/TEK, Gülen Sinem: “Türk Hukukunda Tıp Bilimindeki Gelişmelerin Soybağına Etkileri”, Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan, İstanbul 2013, s. 909-931.

[28] ÖĞÜZ, Tufan: “Türk Medeni Kanunu’nun Soybağına İlişkin Hükümleri Hakkında Değerlendirme”, Prof. Dr. Rona Serozan’a Armağan, Cilt II, İstanbul 2010, s. 1415-1424.

[29] ÖĞÜZ, Tufan: “Anayasa Mahkemesinin Türk Medeni Kanunu’nun Soybağına İlişkin İptal Kararlarının Değerlendirilmesi”, Anayasa Mahkemesinin Medeni Hukuka İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi

Sempozyumu (21 Mayıs 2012), İstanbul, 2013, s. 201-210.

[30] ÖĞÜZ, Tufan: “1926’dan Günümüze Medeni Kanunumuzun Soybağı Düzenlemeleri”, Medeni Kanun’un ve Borçlar Kanunu’nun 90. Yılı Uluslararası Sempozyumu, 1926’dan Günümüzde Türk-İsviçre Medeni Hukuku (17-18-19-20 Şubat 2016), I. Cild, Ankara 2017, s.329-332.

[31] ÖKTEM ÇEVİK, Seda: “Çocuğun Anne ve/veya Babası Haricindeki Kişilerin Nüfus Siciline Kaydedilmesinden Doğan Sorunların Değerlendirilmesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Yıl: 2016, C: 22, S: 3 (Özel Sayı, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, II. Cilt), s. 2105-2130.

[32] ÖZ, Turgut: “Soybağı Reddi Davasında İspat ve Süreler”, Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları, Cilt II: Aile Hukuku, Ed. Baki İlkay Engin, İstanbul 2019, s. 319-345.

[33] ÖZDAMAR, Demet: Türk Hukukunda Özellikle Türk Medenî Kanunu Hükümleri Karşısında Kadının Hukukî Durumu, Ankara 2002.

[34] ÖZDEMİR, Hayrunnisa/RUHİ, Ahmet Cemal: Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları, İstanbul 2016.

[35] ÖZDEMİR, Hayrunnisa: “Yapay Döllenme ve Soybağı”, Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan, İstanbul 2013, s. 875-908.

[36] ÖZSUNAY, Ergun: “MK. 296’daki Bir Yıllık Dava Süresinin Geçirilmesine Rağmen Babalık Davasının İstisnaen Açılabileceği Durumlar”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Yıl: 1963, Cilt: 29, S: 1-2, s. 218-239.

[37] ÖZTAN, Bilge: Aile Hukuku, 6. Bası, Ankara 2015.

[38] PAKSOY, Gülnihal: “Soybağının Reddi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2011 (97), s. 353-376.

[39] REICH, Johannes: CHK-Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personen-und Familienrecht- Patnerschaftsgesetz, Art. 1-456 ZGB-PartG, 3. Auflage, 2016.

[40] SAYMEN, Ferit H./ELBİR Halid K.: Türk Medenî Hukuku, Cilt III, Aile Hukuku, İkinci Baskı, İstanbul 1960.

[41] SCHWENZER, Ingeborg/COTTIER, Michelle: Basler Kommentar Zivilgesetzbuch I, Art. 1-456 ZGB, 5. Auflage, Basel 2014.

[42] SCHWENZER, Ingeborg/KELLER, Tomie: “Recent Developments in Swiss Family Law”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni (MHB), 2015, C: 35, S. 1, s. 1-28.

[43] SEROZAN, Rona; Çocuk Hukuku, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2005. (Çocuk Hukuku)

[44] SEROZAN, Rona: Medeni Hukuk, Genel Bölüm/Kişiler Hukuku, İstanbul 2018.

[45] SEROZAN, Rona: “Yeni Medeni Kanun’un Çocuklara (Soybağı Hukukuna ve Çocuk Haklarına) İlişkin Düzenlemesi”, Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp’e Armağan, Cilt II, İstanbul 2003, s. 499-516. (Çocuk Hakları)

[46] SEROZAN, Rona: Soybağı Hukuku Üzerine Çeşitlemeler, Prof. Dr. Bilge Öztan’a Armağan, Ankara 2008, s. 759-777. (Soybağı)

[47] SEROZAN, Rona: “Anayasa Mahkemesi’nin Yeni Medeni Kanun Kurallarına İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi”, Anayasa Mahkemesinin Medeni Hukuka İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumu (21 Mayıs 2012), İstanbul 2013, s. 137-165. (Anayasa Mahkemesi)

[48] ŞIPKA, Şükran/GENÇ ARIDEMİR, Arzu: “4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’na Göre Soybağının Kurulması ve Hükümleri”; Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2003/1, İstanbul, s. 149-185.

[49] TEKİNAY, Selâhattin Sulhi: Türk Aile Hukuku, Yedinci Baskı, İstanbul 1990. (Aile)

[50] TEKİNAY, Selâhattin Sulhi: “Anaya Kocanın Nesebini Red Hakkı Tanınmalı mıdır?” Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y: 11, S: 14, 1977, s. 1-5.

[51] TOSUN, Yalçın/BAŞ, Ece: “Soybağının Reddi Davasında ve Babalık Davasında Sürelere İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararlarının Değerlendirilmesi”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 9, S: 123-124, 2014, s. 99-117.

[52] TUOR, Peter/SCHNYDER, Bernhard/SCHMID, Jörg/JUNGO,

Alexandra: Das Schweizerische Zivilgesetzbuch, 14. Auflage, 2015.

[53] TURAN BAŞARA, Gamze: “Ana ile Evlilik Dışında Doğan Çocuk Arasındaki İlişkiyi Düzenleyen Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi 2017 (131), s. 211-238.

[54] TURGUT, Cemile: Yapay Döllenme, Taşyıcı Annelik ve Soybağına İlişkin Hukuki Sorunlar, İstanbul 2016.

[55] YAKUPPUR, Sendi: “İleri Teknoloji Kullanılarak Gerçekleştirilen Taşyıcı Annelik”, Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk, Cilt 1, Ed. Zeynep Özlem Üskül Engin, İstanbul 2019, s. 273-297.

[56] www.kazanci.com.tr

[57] www.lexpera.com.tr